

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

RITUÁLY, OBŘADY A ZNAMENÍ
RITUALS, CEREMONIES AND SIGNS

Bakalářská práce

Autor práce: **Martin Jirkovský**

Obor: **Vychovatelství**

Forma studia: **Kombinované studium**

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Jan ŠMÍD, PhD.**

Praha 2011

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Rituály, obřady a znamení vypracoval samostatně pod vedením pana PhDr. Jana Šmída, PhD. V práci jsem použil informační zdroje uvedené v seznamu. Souhlasím s tím, že tato bakalářská práce může být použita k dalším studijním účelům.

V Praze dne.....

Podpis.....

Poděkování:

Rád bych poděkoval panu PhDr. Janu Šmídovi, PhD. za odborné vedení při zpracování bakalářské práce.

ANOTACE

Jirkovský, Martin: RITUÁLY, OBŘADY A ZNAMENÍ.

/Bakalářská práce/ Praha 2010 – Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. Ústav profesního rozvoje pracovníků ve školství. Obor Vychovatelství. Kombinované studium. 85 normo s.

Zaměření práce: teoretická studie týkající se fenoménu rituálu, obřadu a znamení, možnostech jejich využití ve společnosti, především v běžném, výtvarném životě dětí a v chápání kulturních souvislostí.

Předmět: pohledy, příklady rituálního chování v dnešním modernizovaném světě, neustálý vliv pro lidstvo, budoucí generace, konkrétní principy fungování konkrétních národů, etnik a vybraných společenství, indiánských kmenů a jejich významů.

Cíl: poukázat na problematiku rituálů, jejich vliv na společnost, jedince samotného, především dětí v období dospívání, posoudit a zhodnotit jejich význam pro rodinu.

Přínos, poznatky: zjištění, že bez použití rituálů, obřadů a znamení, nelze vytvořit plně samostatného jedince, normálně fungujícího v symbolice dnešní společnosti.

Klíčová slova: symbol, znak, symbolismus, interpretace, rodina, společnost, tradice, rituál, výchova, komunikace, interakce, socializace.

ANNOTATION

Jirkovský, Martin: RITUALS, CEREMONIES AND SIGNS.

/Bachelor Thesis/ Prague 2010 - Charles University in Prague, Faculty of Education.
Institute professional development in education. Pedagogy. Combined Studies. 85 norm
p.

Work sight: theoretic study relating to phenomenon of ritual, ceremony and sign, possibilities how to use them in a society, first of all in an usual, creative life of children and in a comprehension of cultural connections.

Subject: views, examples of ritual behaviour at the present modern world, continuous influence for humanity, future descent, concrete principles how to function concrete nations, ethnicity and selective partnership, indian tribes and their senses.

Aim: refer to problems of rituals, their influence on the society, human, first of all children in phase of pubescence, appreciate and valorize their sense for family.

Contribution, knowledge: determination that without using the rituals, ceremonies and signs that's not possible to create full independent human who can normally function in a symbolic of present society.

Keywords

Symbol, sign, Symbolism, interpretation, family, society, tradition, ritual, education, communication, interaction, socialization.

Obsah

1. Úvod	7-8
2. Vymezení pojmů	9
2.1 Pojem rituál	9
2.2 Pojem mýtus	9-11
2.3 Pojem tradice	11
2.4 Pojem symbol	12-15
2.5 Pojem znak – znamení	15-16
2.6 Pojem iniciace – dospělost	17-18
2.7 Pojem etnikum – kmen	18-19
2.8 Vlastní názor	19
3. Etnické menšiny, rituál a společnost	20-34
4. Příklady rituálů, rituál a skutečnost, prvek v čase	35-48
5. Iniciace a mýtus	49-51
6. Iniciační kategorie	52-53
7. Přechodové a zasvěcovací rituály	54-57
8. Rámcový vzdělávací program, určení skupiny zaměření	58-60
9. Proč děti potřebují rituály	61-62
9.1 Rituály jako pomoc ve vývojových krizích	62-75
9.2 Rituály v terapiích dětí	75-77
9.3 Rituály a výtvarná výchova	77-80
10. Závěr	81
Seznam použité literatury	82-85

1. Úvod

Ke své bakalářské práci jsem si vybral fenomén rituálu, obřadu a znamení a možnostech jejich využívání nejen v běžném, ale i ve výtvarném životě dětí. Chtěl bych vysvětlit pojmy rituál, obřad a znamení nejen z etymologického hlediska, ale také jako konkrétní principy fungování konkrétních národů, etnik a vybraných společenství, indiánských kmenů a jejich významů. Popsat nejen vlivy působení jakožto „uměleckého druhu“, ale také historicko-filosofická východiska pro „konstruování“ a vznik takového "kulturního artefaktu". Na konkrétních příkladech popsat tento charakteristický "produkt kultury" a s tímto spojená východiska pro datování pojmů, i jeho vlivy jakožto nástroje pro formování ducha a možnosti aplikace této specifické techniky do výchovně-vzdělávacích koncepcí. Přiblížit problematiku rodinných rituálů, období dospívání, snažit se je definovat, kategorizovat a zhodnotit jejich současný význam v rodinném životě.

Úvodem bych chtěl uvést, že abych toto téma mohl přesně a detailně prozkoumat, bylo by ideální, abych byl osobně přítomen ve všech zmiňovaných společenstvích, resp. byl přímým svědkem těchto událostí, což však samozřejmě z mé strany není uskutečnitelné. Svoje teoretické studium tedy postavím na výzkumech zkušených antropologů, vědců a religionistů, kteří se tímto tématem již hlouběji zabývali. Není totiž mým hlavním cílem mít perfektní vědecký přehled všech forem rituálů, kterými se uvádějí mladí lidé v těch kterých společenstvích do dospělosti, ale spíše se zamyslet nad významem a podstatou těchto momentů v životě člověka.

Vzhledem k uvedenému jsem se rozhodl mou práci věnovat právě tomuto tématu, kdy chci mít po dopsání této práce, a nejenom já, alespoň nějakou představu, co mohou tyto chvíle pro člověka znamenat a proč se jim již od dávných dob věnuje tolik pozornosti a vymezuje se jim určité místo ve společnosti. Chtěl bych, aby ujasnění této myšlenky, mělo pro mě význam jak v zaměstnání, tak jako pro budoucího rodiče, kdy

svým dětem budu stát po boku v období jejich dospívání. Stát se zralým a odpovědným člověkem není pro mladého člověka zdaleka tak jednoduché, jak by se mohlo zdát. Nestane se tak ze dne na den a určitě je nutné mít nějaký „vzor“, který ho na jeho cestě nenásilnou a nenápadnou formou doprovází.

2. Vymezení pojmů

V souvislosti s vypracováním této práce je nezbytné v úvodu přiblížit některé pojmy, které s problematikou rituálu, obřadu a znamení souvisí. Má práce se bude zabývat především rituály přechodovými. Vzhledem k tomuto si nejprve musíme ujasnit a definovat základní pojmy, se kterými budeme pracovat. K vysvětlení těchto jsem vycházel z různých pramenů včetně internetové encyklopedie wikipedia.cz.

2.1 Pojem rituál

Slovo rituál vzniklo z latinského ritualis, což znamená obřadný, je to způsob chování založený na tradičních pravidlech. Podle R. A. Rappaporta je to „posloupnost jednání, kterou si účastníci nevytvářejí na místě sami“. Pojem úzce souvisí s pojmem obřad a ceremoniál. Díky své opakovatelnosti slouží rituál k upevnění společenské organizace a norem. Rituály jsou součástí kultů a náboženství. Psychologickou funkcí náboženského rituálu je podpora a posílení náboženského citění: protože je rituál společenský, účastníci se navzájem ujišťují, že patří k sobě a mohou se na sebe spolehnout. Rituál může vést až k extázi, k vytržení. To je podporováno hudbou, zpěvem, osvětlením, užíváním symbolů, vonnými kuřidly apod.

Rituální chování

Jako rituální chování je v psychologii označováno neodbytné opakování stereotypních pohybů, jimiž pacient nic nesleduje, přinášejí mu však jakousi úlevu.

2.2 Pojem mýtus

Slovo mýtus (řecky μύθος, vyprávění) se v soudobé češtině užívá ve dvojím, na první pohled opačném smyslu. V běžné řeči znamená často nepravdu, vybájené nebo

vymyšlené tvrzení bez jakéhokoli podkladu, nýbrž v literárním a filosofickém smyslu znamená mýtus báj, tradiční, obvykle anonymní epický útvar, který dává odpovědi, aniž by kladl nějaké otázky. Je to tradovaný příběh (řetězec příběhů či vyprávění), které nesdělují informace, nýbrž vyvolávají prostřednictvím obrazů dojem hlubšího porozumění celku světa nebo nějaké jeho podstatné části v jejich významu pro lidský život. Řecké mythos původně znamená řeč a vyprávění, zejména o dávné minulosti. Tradiční vyprávění, které se často zpívalo nebo recitovalo při velkých slavnostech a tvořila společný majetek nějakého kmene nebo skupiny, známe téměř ze všech starých kultur. Jejich tématem byl často počátek světa, založení města, původ nějakých slavností nebo institucí, ne ovšem s historickým nebo vědeckým záměrem, ale jako potvrzení společné a pro všechny závazné zkušenosti, která má význam pro současný život.

Typologie mýtů

Studiem skutečných mýtů jako tradičních vyprávění, která legitimovala společenské uspořádání a instituce, se zabývá kulturní antropologie. Podle obsahového zaměření se tak rozlišují:

- kosmogonické mýty - vyprávějí o vzniku a počátcích světa,
- antropogonické mýty - vyprávějí o původu, zrození či stvoření člověka,
- aitiologické mýty - vysvětlují původ různých svátků, zvyků a institucí,
- soteriologické mýty - vypráví o záchraně a zachráncích,
- eschatologické mýty - předkládají obrazné vyličení budoucnosti, případně konce světa.

Současné hodnocení

Mýtus a mýty hrají i v současné literatuře, v psychologii a ve filosofii důležitou roli. Místo příkrého protikladu mezi logem a mýtem, mezi vyprávěním a racionálním poznáním, jak jej vytvořila filosofie a osvícenský racionalismus, se dnes spíše zdůrazňuje, že i mýtus má své nezastupitelné poslání. Odpovídá lidské potřebě důvěrné blízkosti a jistého souladu mezi jednotlivcem, společností a přírodou, potřebě obrazů, příběhů a vyprávění, které neslouží k lepšímu ovládnutí světa, nýbrž pomáhají člověku, aby se ve světě mohl cítit doma. Mýtus ovšem nemůže racionální poznání nahradit a naopak - protože sám žádné kontrolní mechanismy nemá a může být nástrojem masové manipulace - potřebuje racionální kritiku.

2.3 Pojem tradice

Pojem tradice pochází z latinského pojmu traditio, který vznikl spojením trans (přes) a dare (dávat). Tradice se chápe obvykle jako předávání celku poznání, schopností, obyčejů a mravů kultury nebo skupiny. Tradice je z tohoto pohledu kulturním dědictvím, které se předává z generace na generaci. Pod toto pojetí spadá i vědecké poznání, umění, rituály, morální pravidla a např. i recepty na přípravu jídel. Vedle těchto vysoce kulturních obsahů se k pojmu tradice řadí i dočasně platné zvyklosti, resp. to, co je běžné a obvyklé. Méně často (například v právu) se pojmu tradice užívá pro tradování, samotný proces předávání, i když toto tradování vytváří samotnou podmínku přenosu tradice. Teorie tradice existují ve vícero rozdílných oborech – užívá jich etnologie, sociologie, filosofie, teologie, literární a právní věda. Fenoménu tradice se věnovala především sociologie, např. Max Weber označuje orientaci na tradici za jeden ze čtyř základních typů sociálního chování.

2.4 Pojem symbol

Pojem symbol pochází z řeckého slova σύμβολον symbolon poznávací znamení, emblém, značka, obraz, označuje znamení, které se samo vysvětluje. Původní význam symbolu sahá k starověké tessera hospitatis, znamení přátelské pohostinnosti, kdy host podal svému hostiteli při loučení rozlomenou hliněnou tabulku nebo hůlku. Ta pak sloužila jako poznávací znamení při příštím možném setkání člena hostitelovy domácnosti s dřívějším hostem – obě poloviny tabulky do sebe zapadly. V době před uzavíráním písemných smluv znamenal symbol v egyptském a helénistickém prostředí důkazný předmět pro uzavření smlouvy, pro identifikaci posla, přijetí peněz nebo zboží. V pozdější době byl nahrazen pečeti.

Klasifikace symbolu

Symbol je druh určitého znamení, které je pak smysly vnímatelné jako skutečnost, která poukazuje na něco, co takto vnímatelné není. Asi nejčastějším symbolem je pak slovo odkazující k myšlení.

Symbody a znamení rozlišujeme podle více kritérií:

- signál (kouř – oheň),
- znamení (dopravní značka, číslice, slovo),
- symbol (reálné, reprezentativní znamení např. duše - tělo).

Příklady teorií:

Příkladem je Platón, který líčí ve svém spisu Symposion hostinu u básníka Agathóna. Součástí vyprávění při této hostině je též androgynní mýtus, který uplatňuje též antický zvyk užívat symbolu jako znamení dvou spojených částí. Androgynní mýtus

vypráví na hostině básník Aristofanés, definuje zde, že nejprve existovalo pohlaví androgynů, bytostí, ve kterých bylo spojeno pohlaví mužské i ženské. Protože však tyto bytosti byly příliš silné, rozhodl se Zeus oslabit je tím, že je rozetnul na dvě poloviny, které se od té doby stále hledají. Každý z lidí je tedy v tomto pojetí symbolem, půlkou člověka, poněvadž vznikl jeho rozříznutím. Lásku pak definuje Platón jako „spojovatelku staré přirozenosti“, která se snaží lidskou přirozenost uzdravit tím, že ze dvou učiní opět jedno. Symbol tedy znamená touhu člověka po sjednocení.

Dalším příkladem je Sókratés, kdy jeho projev při hostině jde ještě dále. Údajně vzájemná přitažlivost dvou lidí má za cíl jinou, až nadsmyslovou skutečnost, krásno samo o sobě, poznání ideje krásna. V tomto pojetí je tedy symbol formou zprostředkování mezi fragmentárně zakoušenou skutečností a jejím celistvým pojetím smyslu. Symbol je tedy část, která poukazuje na celek jako takový a anticipuje plnost, ačkoli zůstává stále částečným.

Symbol v estetice

V estetice (coby součásti filozofie) je symbol jakýmsi poznávacím znamením, které má jednoduchou formu, avšak toto znamení je bohaté a hluboké svým významem. Symbol označuje obraz či vyobrazení, v němž určitá spjatá skupina lidí může nalézt skrytý smysl, který může nalézt pouze právě tato skupina. Symboly, které ztratily svůj hlubší smysl a staly se pouhým znamením, jsou označovány jako klišé.

Symbol v náboženství

Všechna náboženství vyjadřují své ústřední koncepty pomocí různých symbolů: např. kolo (symbol věčného návratu), prázdný hrob (symbol vzkříšení), cesta (symbol životního putování či směřování) a další. Kromě toho v křesťanství jsou jako symbol označovány vyznání víry, tedy krédo (např. Symbolum apostolicum). Ve starověku

měly místní církve své formule vyznání, když přišel člen nějaké místní církve do jiné, dalo se podle jeho vyznání víry rozpoznat, zda patří k církvi vyznávající např. Krista. Nejznámějším vnějším symbolem křesťanství je ovšemže Kristův kříž (v raném křesťanství též symbol ryby - odvozené patrně podle zaměstnání nejdůležitějšího apoštola Sv. Petra). Dalším symbolem je i tzv. Betlémská hvězda - hvězda je všeobecný symbol pro naději. Reálný symbol má však zásadní význam pro popis svátostí v křesťanství. Tyto náboženské symboly jsou základním prvkem náboženské identifikace, mluvy i jednání.

Symbol v politice

V politice se často užívá symbolů, symbolem je samozřejmě např. státní vlajka, státní znak, ale též třeba bílý prapor (symbol příměří - míru). Svůj symbol mají i rozličné ideologie, kdy bych chtěl uvést několik příkladů, jednalo se např. o nacismus - hákový kříž, komunismus - srp a kladivo, zelená barva pro islámské skupiny a ekologické aktivisty. V některých zemích je viditelné nošení politických a náboženských symbolů zakázáno, příkladem je Francie.

Symbol ve sportu

Samotné sportovní zápolení má svou vlastní symboliku (např. zlatá medaile pro vítězství, stříbrná, bronzová, bramborová medaile,...). Světoznámým sportovním symbolem je také symbol pěti spojených barevných kružnic, tzv. Olympijské kruhy, symbol Olympijských her.

Symbol (lingvistika)

Cedr v libanonské vlajce je symbolem, neboť tento znak byl vybrán náhodně, místo něj se ve vlajce mohlo nacházet zcela něco jiného. Symbol je druh znaku, kde

vztah mezi znakem a zastupovanou skutečností je dán výhradně náhodně. Proto mezi symboly patří většina slov, např. pes se nazývá „pes“ jen náhodně, v jiných jazycích je nazýván jinak.

2.5 Pojem znak – znamení

Znak může být:

- znak (lingvistika) – reprezentant jisté vlastnosti nějaké věci,
- znak (genetika) – nějaká vlastnost rostlin a živočichů, kterou způsobují geny,
- znak (heraldika) – grafický symbol, např. státní znak atd.

Znak (lingvistika)

Znak je v lingvistice (resp. v sémiotice) definován jako „něco, co něco jiného zastupuje.“ Znak reprezentuje nějakou přirozenou vlastnost dané věci. Znaky se dělí podle intenzity vazby mezi znakem a zastupovanou věcí na ikon, index a symbol. Přirozenost znaků byla dlouho diskutována hlavně ve filosofii. Zpočátku právě v lingvistice, později v sémiotice existovaly dva myšlenkové proudy, kdy jedni tvrdili, že znaky jsou dyadické, druhí zas, že znaky jsou interpretovány rekurzivním způsobem triadických vztahů.

Příklady teorií:

Existuje několik teorií vysvětlující pojem znak. Například podle Saussura (1857-1913) je znak složen z označujícího a označovaného. Charles Peirce (1839-1914) naopak představil odlišnou teorii, byl kantovským filosofem, který rozlišoval „znak“ od „slova“ a charakterizoval to jako mechanismus vedoucí k určitému porozumění. Přesněji řečeno, Peirce věřil, že znaky ustavují význam skrze napodobující vztahy, které

vzniknou v souboru tří. Jako první rozpoznal tyto tři odlišné složky:

- objekt - cokoli, co může být myšleno, může to být i jen představa věci, pokud je schopna být zakódována ve znaku,
- reprezentant - znak, který popisuje objekt,
- interpretant - význam získaný dekodováním či interpretací znaku samotného.

Tento význam může být:

- bezprostřední - znázorňující význam, vyjadřující podobu znaku,
- dynamický - význam přímo vytvářený znakem,
- finální - význam, který by měl být vytvořen, musí mu být však porozuměno.

Moderní teorie

Vládne obecná shoda, že efektivita aktů, které přeměňují sdělení v text, to zahrnuje mluvení, psaní, malování, psychická hnutí a podobně, závisí na znalostech tvůrce. Jestliže tvůrce není obeznámen s běžným jazykem, nebude schopen vyjádřit jeho kódy a kulturu. Některé moderní teorie popírají Saussureho rozlišení na označující a označované a hledají význam ne v jednotlivých znacích, nýbrž v kontextu a zarámování. Takové teorie tvrdí, že jazyk je kolektivní paměť či samotnou kulturní historií. To v sobě nese, že mluvení je jednoduše jen jednou z mnoha forem chování. Avšak text jednou přenesen existuje nezávisle a interpretační proces v mysli jeho příjemce může vést k zcela odlišným závěrům, názorům, než bylo tvůrcem vůbec zamýšleno. K tomu může dojít tak, že ani tvůrce ani příjemce textu nemá perfektní povědomí o jazyku samotném. Relativně malá zásoba vědomostí každého jednotlivce je hlavně produktem osobních zkušeností a schopností učení se. Resp. příjemce je schopen porozumět jen tomu, co je vyjádřeno skrze znaky jemu známé.

2.6 Pojem iniciace – dospělost

Pochází z latinského initium - začátek, představuje uvedení jednotlivce či čekatele do společenství či do určitého životního stavu, ať již společenského, či náboženského, např. dítěte v muže, pasování na rytíře, obřízka coby přijetí do společenství Izraele, katechumena v křesťana. Iniciace probíhá obvykle podle daného tradičního iniciačního ritu.

Iniciační svátost

Iniciační svátosti označují svátosti, které se v církvích, které je uznávají a slaví, udělují při vstupu do plného společenství církve. Pod tímto pojmem se tak skrývá:

- křest,
- biřmování,
- eucharistie.

Uvedené tři svátosti se dnes jak v katolické církvi (pouze u dospělých), tak v církvi pravoslavné udělují společně. Teologicky totiž jejich účinky spolu velice úzce souvisejí. Odpuštění hříchů, přijetí do společenství církve (křest), dar Ducha svatého (biřmování) a účast na Kristově těle, tj. i na církvi (eucharistie).

Iniciace (buddhismus)

Iniciace (tibetsky wang) je v buddhismu spjata s pojmem tzv. Diamantové cesty a vyjadřuje zasvěcení nebo zmocnění. Jedná se o obřad, při kterém je praktikující buddhista uveden do energetického pole určitého buddhovského aspektu. Může být předána ve dvou podobách, jako požehnání (tib. Dženang) nebo na počátku praxe na jidam, (tib. khawang).

Dospělost

Dospělost je brána jako stav jakéhokoli zralého organismu, ale obvykle referuje na člověka, který už není dále dítě nebo nezletilec a stává se ženou nebo mužem. Dospělost též přeneseně značí jakýsi status, kdy lidé myslí víc racionálně nebo více konzervativně (rozdíl mezi dítětem a člověkem dospělým). Dospělý (adult) též znamená „nevhodný pro děti“, zvláště v souvislosti se sexuálním chováním, např. zábava pro dospělé, video pro dospělé, časopisy pro dospělé, literatura pro dospělé atd. Některé studie naznačují, že přechod do dospělosti zahrnuje emocionální strukturaci procesu odmítání. V tomto procesu je nutné vyrovnat se s vlastním chováním (zvláště v nepříjemných situacích) a též s chováním jiných v určitých nastalých situacích.

2.7 Pojem etnikum – kmen

Etnikum je definováno jako pojem, kterým se běžně označuje historicky vzniklá skupina lidí, kteří údajně mají společný historický původ, rasový typ, jazyk, materiální a duchovní kulturu, mentalitu a tradice a obývají společné území, kdy se tedy dá také srovnat s pojmem "kmen". Ve skutečnosti je však představa společného genetického původu příslušníků jednoho etnika zavádějící, především kvůli migraci, míšení různých etnik mezi sebou, a odborníci proto chápou etnikum spíše jen jako skupinu lidí, kteří sdílí společnou kulturu. Několik etnik může tvořit samotný národ.

Kmen (sociologie)

Kmen ve spojení jako organizační typ lidské společnosti je brán jako větší skupina, celek lidí, kteří cítí společnou sounáležitost a vytvořili rozsáhlejší a stabilnější kulturní a politické instituce než tlupa, nemají však ještě atributy státu. Pro výraz kmen se používá výraz etnikum. Příslušníci jednoho kmene obvykle sdílejí jazyk a náboženské rituály a mají jednotný systém autorit (náčelníků, kmenových starších,

šamanů apod.). Žádný z těchto atributů však není nezbytný.

2.8 Vlastní názor

Domnívám se, že pojmy rituál, obřad, znamení, iniciační obřady a další, které jsem charakterizoval v předchozích kapitolách, jsou již od narození velice významné pro průběh života každého jedince a to již od pradávna. Každá společnost se něčím vyznačuje, je něčím charakteristická, kdy hlavní část tohoto se odráží právě v uvedených pojmech. Každý jedinec si ve společnosti hledá své místo, kdy k jeho nalezení za pomoci rituálů, přispívá rodina. Uvedené pojmy se taktéž prolínají do různých odvětví společnosti, kdy dle mého názoru je jedním z hlavních výtvarné umění. Jak jsem již uvedl, každá společnost má své charakteristické znaky a jedním z těchto znaků je vizuální stránka, průběh rituálů, jejichž popisu se budu věnovat v dalších kapitolách. Především se jedná o různé zdobení těla, zkrášlující rituály, symbolika, znamení a další. Vše, co jsem uvedl, se nějakým způsobem prolíná, kdy dnešní společnost ať chtěně či nechtěně, stále čerpá ze zdrojů zanechaných předky a proto je důležité na ně nikdy nezapomenout.

3. Etnické menšiny, rituál a společnost, estetika a rituál

Nejprve bych chtěl uvést, že jsem při psaní této a následující části vycházel z různých pramenů včetně časopisů 21. STOLETÍ, 21. STOLETÍ JUNIOR, EPOCHA, ENIGMA a dalších, kde je tato tematika velice dobře, odborně a zajímavě zpracována.

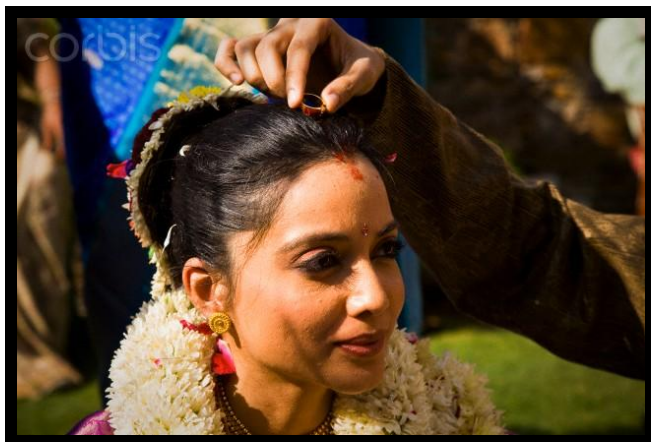
Jak se lidé zdobí, proč krášíme své tělo

Dle mého názoru se člověk začal oblékat z jednoduchého důvodu – oděv měl chránit lidské tělo proti horku, zimě, nepříznivému počasí, hmyzu, poranění apod. Oblečení a obutí brzy doplnily různé další ozdoby, ale také malování, tetování či propichování různých částí těla. V tomto byli lidé velice vynalézaví, především se chtěli odlišit od ostatních. Některé šperky, barvy a části oblečení byly svého času vyhrazeny jen vyvoleným (např. v Římské říši mohli nosit purpurovou barvu jen senátoři, v Číně patřila žlutá barva pouze císaři a hermelínem zase zdobili své oblečení králové).

Destinace: Indie

Označení: barevná, zářící, zlatá země

Popis: Ženy zde chodí v překrásných barevných šatech, milují ozdoby, každá nosí spoustu blyštivých náramků, má také bohatě zdobené náhrdelníky a na čele tzv. tilak – charakteristickou červenou tečku. Přestože značná část indických mužů podlehla západnímu trendu a nosí džíny a triko, ženy nedají na svoje sáří dopustit. Pět až šest metrů dlouhý pruh látky se omotává složitým způsobem kolem těla. Nesmí však chybět spousta doplňků – náramky, náhrdelníky, náušnice a nepostradatelný piercing v nose. Žádné ženě také nesmí doma chybět nějaký zlatý šperk. Mladým dívkám bývají propíchnuty ušní lalůčky, aby mohly nosit náušnice. Čím bohatší a těžší je ozdoba, tím více se lalůčky prodlužují, kdy právě vytahané lalůčky jsou v Indii symbolem moci a bohatství.

Obr. č. 1, Indická žena, Christopher Pillitz, 2007

Obr. č. 2, Indie, muž při rituálním tanci, Frédéric Soltan, 2001

Destinace: Tibet

Označení: místo, kde se zastavil čas

Popis: Jednoduché a účelné oblečení je v tomto hornatém státě přizpůsobeno velice těžkým přírodním podmínkám. Kontrastují s ním však rozmanité šperky a ozdoby. Muži

většinou nosí černé vlněné kalhoty, dlouhou košili s vestou či kabátkem a navrch široký a dlouhý kabátec s dlouhými rukávy – čhupu. Aby byly každodenní nezbytnosti hned při ruce, přiváží si je jednoduše k pasu, jedná se např. o nožik, šitíčko, manikúra, peněženka, zrcátko, tabatěrka, váček se solí a čajem apod. Pokrývky hlavy bývají pestře zdobené výšivkami, prýmky, batikou, kožešinou. Žádný Tibeťan se však neobejde bez masivních stříbrných spon, šperků z tyrkyсу a červeného korálu.

Destinace: Japonsko a Čína

Označení: tradice i moderní styl

Popis: Například v jihovýchodní části provincie Guizhou v Číně, se setkáte s drobnými ženami ve vyšívaných zástěrách s vlasy vyčesanými do vysokých drdolů. Jejich oblečení zdobí velice bohaté výšivky výhradně s motivy květin, motýlů, ptáků a draků, nechybí ani přívěsky, náhrdelníky a korunky. V Japonsku je tradičním oděvem kimono, které se však stalo spíš sváteční záležitostí – jeho oblékání i úprava si obvykle vyžádá dost času. Člověk (žena i muž) v kimonu musí totiž mít na tváři silnou vrstvu make-upu a složitě upravený účes.

Destinace: Indonésie

Označení: symbol exotiky a ráje na zemi, lovci lebek

Popis: Na cca sedmnácti tisících ostrovech a ostrůvcích tu žije několik set kmenů. Přírodní národy, které v této oblasti tropického ráje žijí, si při zdobení vystačí s tím, co jim okolní příroda nabízí, např. k zahalení domorodcům postačí kus látky. Dříve se tento kus vyráběl z tapa (netkané látky vyráběné z kůry stromu), později se do šatníku dostalo ještě pareo. Může se nosit na tisíc různých způsobů. Nejoblíbenější ozdobou však dodnes zůstaly květiny. Květinový náhrdelník z tiare, jasmínu či ibišku ozdobí i cizince, za uchem krásných domorodek nesmí chybět velká květina. Šperky a doplňky se vyrábí z mušlí a dostupné perleti. Jedním z nejznámějších kmenů v Indonésii jsou tzv. „lovci lebek“ (Asmati). Ke svým rituálům používají zvláštní „chlupaté obleky“, které zakrývají skoro celou postavu. Konstrukce z ratanu a proutěného pletiva je

potažená pláštěm vázaným z lýka. Své tělo odhalí až během obřadu, kdy promlouvají k maskám mrtvých předků.

Obr. č. 3, Papua Nová Guinea, válečník, Marc Dozier

Destinace: Austrálie

Označení: zdobení hlavy domorodců

Popis: Australští domorodci si zdobí hlavy, paže i kotníky barevnými pásky a ptačími pery. Jako oděv jim postačí taktéž kus látky kolem beder. Jsou sice málo oblečení, ovšem o to pestřejší a barevnější je jejich malování. To najdete po celém těle. Paže, nohy, záda – všude je zdobí bílé tečky, proužky, složité geometrické obrazce, kresby různých zvířat, především ještěřů, hadů, ptáků a klokanů, u žen zase třeba květinové motivy. Barvy, které právě ke svému zkrášlení použijí, mají symbolizovat lidské tělo – kosti, nervy, maso, krev.

Destinace: Afrika

Označení: nahota domorodých obyvatel, chudoba

Popis: Nahotu domorodých obyvatel většinou zakrývá jen nějaký pruh látky či kůže, kdy však ve zdobení svých těl jsou Afričané velice tvořiví, vynalézaví. Například Hamerové žijící na jihu Etiopie. Ti si zdobí účes vlasovým barvivem, kterým bývá

krevel nebo hematit, kámen, který se musí nejprve pečlivě namlít na jemný prášek. Tento se pak smíchá se zvířecím tukem a směs se vtírá do jednotlivých pramínků vlasů. Muži zase vtírají do svých drdolů jíl. Ruce a nohy zdobí těžké kovové náramky, vdané ženy nosí na krku železné kruhy (esence).

Obr. č. 4, Etiopie, válečník, Nigel Pavitt

Obr. č. 5, Nigerie, válečník, Frans Lemmens

Destinace: Islámský svět

Označení: omezení svobody žen

Popis: Oděv žen v islámském světě by měl vyjadřovat slušnost, skromnost a cudnost. Žena by neměla odhalit více než ruce a obličej (v některých oblastech se zahaluje i ten), oblečení by mělo být volné a natolik silné, aby neodhalovalo tvary těla a barvu kůže. Správně oblečená muslimská žena by neměla přitahovat pozornost, tedy nenosit lesklé, jasné a křiklavé barvy a výrazné šperky.

Destinace: Indonésie provincie Papua

Označení: stromoví lidé

Popis: Jedná se o jedny z posledních opravdových domorodců na naší planetě, obývají podhůří pohoří Jayawijaya v indonéské provincii Papua. Společně s dalším kmenem Kombajů patří k nejdivočejším kmenům tamní oblasti. V minulosti praktikovali kanibalismus (nevadilo jim sníst člověka či nějakou jeho část, dělali to převážně z rituálních důvodů – věřili, že je to posílí). V dnešní době to však v této oblasti není zcela potvrzeno, nemusíme bát. Hlavní jídelníček je tvořen především ságem, to je škrobový prášek, který domorodci získávají ze středu kmene palem Metroxylon sagu. Z tohoto jako hlavní potravinu pečou placky. Dále pak jedí larvy, ovoce a ulovené maso. Korowajové i Kombajové si stavějí svá obydlí z bambusu ve vysokých korunách stromů. Některé stavby jsou až 40 metrů nad zemí. Hlavním z důvodů těchto staveb je vedení válek, vedlejším důvodem je stále obtěžující hmyz, především komáři, kteří přenášejí těžké onemocnění – malárii. Korowajští muži si na své penisy navlékají zobák ze zoborooha. Kombajové je zase krásně pevně ovázaným zeleným listem nebo skořápky různých ořechů. Nosí dlouhé náhrdelníky vyrobené například i ze zubů psů. Ženy chodí především skoro nahé, ale jejich slušivé lýkové sukénky jsou velmi praktické a vyrábějí je z palem Metroxylon sagu. Když se sobě zalíbí dva mladí, je jejich hlavním cílem přivést na svět děti a naučit je všemu potřebnému k přežití.

Utajené domorodé kmeny: Experti na jedy i požírači turistů

Kmen: Maško-Piru

Kde žije: Amazonie na území Peru a Brazílie

Obživa: sběr plodů, kořínků, rybolov, občasné krádeže oblečení či hrnců

Počet lidí: cca 240

Ohrožení: zotročování kmene, kácení pralesů

Nebezpečí pro turisty: nevelké, vyhýbání se turistům, nepustí k sobě ani zástupce humanitárních organizací

Obrana: nemají žádné zbraně, jen vlastnoručně vyráběné sekyrky z kamene, kov vlastně neznají

Kmen: Nukakové

Kde žije: Kolumbie

Obživa: lov ryb, opic a dalších zvířat, ovoce, zemědělství

Počet lidí: cca 500

Ohrožení: kácení pralesa, agresivita pěstitelů koky

Nebezpečí pro turisty: nevelké, vyhýbání se turistům, občasný kontakt s neziskovými organizacemi, zbytek kmene bloumá po torzech pralesa

Obrana: možné využití jedovatých šipek proti útočníkům. Vědí však, že jejich samopaly by kmen rozprášily během pár vteřin

Kmeny: Korowai, Asmat a Kombai

Kde žijí: Papua, Oceánie

Obživa: zemědělství, lov

Počet lidí: cca 300

Ohrožení: turismus, rekatolizace, AIDS

Nebezpečí pro turisty: kanibalismus, rituální vraždy - kanibalismus

Příklad kanibalismu: rok 1974, mizící celé holandské rodiny přesně na tradiční oslavy

Vánoc. Rok 1961 první velká turistická výprava, kterou vede Michael Rockefeller (1938–1961), nejmladší syn viceprezidenta Spojených států Nelsona Rockefellera (1908–1979). Dodnes není zcela jisté, zda skončil ve chřtánu krokodýlů či místních obyvatel. Poslední známé oběti kanibalismu místních kmenů pocházejí z roku 1976. Rituální hostina nad lidskými těly, které se nesmí účastnit těhotné ženy a malé děti, je páchána na křesťanském knězi a jeho 12 asistentech. Poté se příslušníci kmene Korowai odeberou do svých stromových obydlí.

Kmen: Huaorani

Kde žije: Ekvádor

Obživa: zemědělství, lov

Počet lidí: 4000

Ohrožení: vraždy, nelegální těžba dřeva, ropy

Nebezpečí pro turisty: možné

Zvláštnost: penisy přivázané ke šňůrkám kolem pasu, doma více manželek a oblíbenost svateb mezi bratranci a sestřenicemi. Stinnou stránkou je tu neúcta k životu. Důvodem k zabítí tu je osobní pře, msta, ale i zalíbení v družce někoho jiného. Probodnete-li soka tradiční zbraní, kterou tu představuje dlouhé kopí, můžete si jeho ženu (má-li jich víc, tak klidně všechny) odvést rovnou k sobě do chýše. Šamanismus je tu stále živý – jaguár je kmenové zvíře. Jejich jazyk nemůžeme zařadit do žádné jazykové rodiny a musí mít samostatnou skupinu, dodnes jím mluví pouhých 1800 lidí.

Obrana: čtyřmetrové foukačky, dlouhé kopí.

Krása, která strašně bolí! Extrémní zdobení těla může skončit smrtí!

Rty až pod bradu

Ozdoba: keramické talířky ve spodních rtech

Kde: Etiopie, Afrika

Kdo: kmen Mursiů

Popis: v odlehlém koutu Etiopie žije cca 6000 až 10 000 lidí kmene Mursiů. Ženy

tohoto kmene se zdobí keramickými talířky z pálené terakotové hlíny. Talířky rozmanitých tvarů i barev si přitom vkládají do spodního rtu, případně do ušních lalůček. Ušní lalůčky si jimi také zdobí i zdejší muži. Talířky ve rtech jsou však jen výhradní výsadou žen, které jimi signalizují svou sexuální vyspělost, krásu a později spokojenost v manželství. Dívky se jimi zdobí cca od věku 13 let a největší talířky, někdy o průměru až 15 centimetrů, mívají v době, kdy jsou na vdávání, tedy kolem 16. roku života. Ret se ženám rozřízne a postupně se do něho vkládají stále větší talířky. To není vše, aby talířek správně držel, musí se dívce dále vyrazit ještě dva až čtyři zuby ze spodní čelisti. Ty největší a nejtěžší talířky se také musí podpírat volnou rukou. S talířky se dá jíst i mluvit, ženy si je ovšem při tomto obvykle vyndávají, kdy ret ženě visí obvykle až pod bradu. Pokud ženě zemře manžel, na znamení smutku si sama ret prořízne tak, aby se už talířkem nikdy nemohla zdobit.

Obr. č. 6, Etiopie, žena s bojovníky, Gianni Giansanti

Žirafí ženy

Ozdoba: mosazné spirály na krku

Kde: Barma, Thajsko, Asie, Mongolsko

Kdo: kmen Padaungů

Ženy tohoto kmene zaujaly svět svými žirafími krky. Ty se jim uměle prodlužují ještě před začátkem puberty prostřednictvím mosazných spirál, které se postupně skládají na

sebe. První kruh dostává dívka na krk už v pěti letech, kdy s postupným zvyšujícím se postupujícím věkem se jejich počet zvyšuje. Je možné a není to výjimkou, že jich žena má více než 20 a jejich celková váha dosahuje zhruba pěti kilogramů. Uvádí se, že mosazné kruhy mají ženu chránit před útokem tygra nebo ji udělat neatraktivní pro ostatní kmeny a zabránit tak jejímu prodání do otroctví. Stará legenda pak dále vypráví o krásné sani s velmi dlouhým krkem, kterou oplodnil vítr. Z jejich spojení se narodil lid Padaungů a ženy dnes mají dlouhé krky na počest oné dračice. Kruhy tedy mají pro Padaungy zvláštní magickou sílu. Nejednou si za ně ženy ukrývaly peníze. Nebezpečí takto ozdobeným ženám hrozí v případě, že jim jsou kruhy z krku sejmuty. V takové situaci se zvyšuje riziko jejich zadušení, neboť velmi slabé svaly na krku nedokážou podpírat těžkou hlavu. Naštěstí kruhy se z ženských krků dnes snímají jen zřídka a vždy jde o dlouhodobý proces většinou z důvodu, že i do Barmy dorazily výstřelky moderní civilizace. Deformované kosti se však už jen zřídka vracejí do normálu.

Obr. č. 7, Mongolsko, žena s kruhy, Antoine Gyori, 2009

Ostrá bolest

Ozdoba: jizvy na různých částech těla

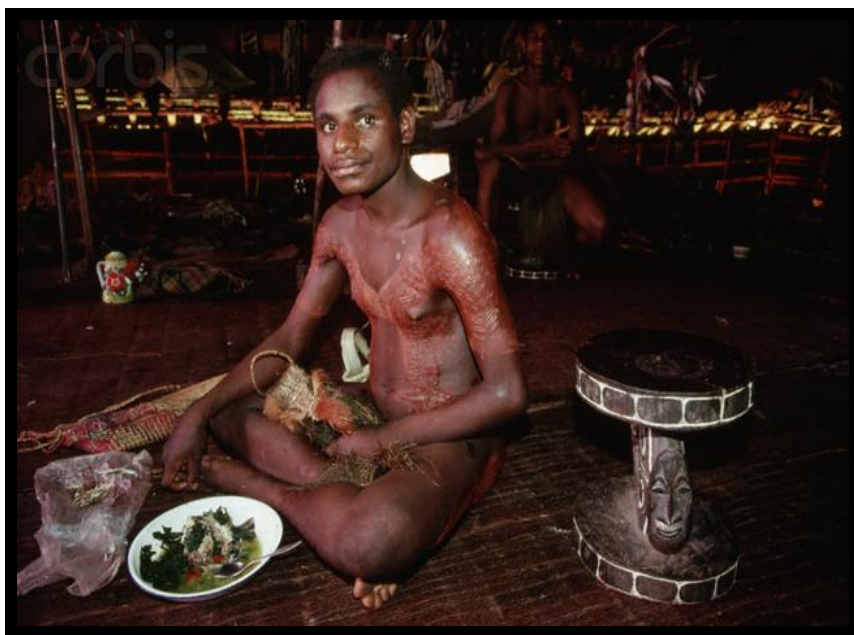
Kde: Papua Nová Guinea

Kdo: kmeny od řeky Sepik

Tyto kmeny žijící při toku jedné z největších řek Papuy Nové Guiney si za účelem zdobení způsobují ukrutnou bolest. Tělo každého dospělého muže zde musí při iniciačním rituálu, zasvěcení, projít rituálním „zjizvením“. Při něm mu po těle členové jeho kmene vytvářejí jizvy, které mají připomínat krokodýlí kůži. Zdejší lidé údajně věří, že tak z těla chlapce odstraňují poslední zbytky mateční krve, když ho přiváděla na svět. Odstraněním imaginárních krupějí krve se teprve z chlapce stává opravdový muž. Takové zdobení má pro lidi s tmavší barvou pleti větší význam než třeba tetování kůže, které u černochů není dostatečně nápadné. Kromě Nové Guiney se pak proto s podobnými zvyklostmi setkáváme zejména v západní Africe. V některých kmenech není jizvení pouze doménou mužů, ale „zdobí“ se jimi ženy, které tak dávají najevo svou dospělost a schopnost rodit potomky, vdát se. V některých kulturách se do jizev přidávají některá barviva, jindy popel nebo jíl.

Obr. č. 8, muž s krokodýlí kůží, Alison Wright

Obr. č. 9, mladík po iniciaci v chýši starších, Bojan Breclj, cca 1970-1996

Šišatá hlava

Ozdoba: umělá deformace lebky

Kde: Amerika

Kdo: některé indiánské kmeny

Dnes již tato „móda“ patří k těm skutečně nejvzácnějším, ale dříve byla rozšířena mezi primitivními národy na všech kontinentech. Některé archeologické nálezy v irácké jeskyni Shanidar ukazují, že lebku si deformovali již Neandrtálci kolem 45 000 let před Kristem. Tvarováním lidské hlavy do klínu byly také proslulé některé americké indiánské kmeny. Na území Evropy převládal zájem o kulatý tvar hlavy, případně se v některých aristokratických rodech zvýrazňovala část temene. Se záměrnou deformací lebky se začínalo po narození dítěte a pokračovalo se v ní po několik následujících let, dokud hlava nedosáhla požadovaného tvaru. Indiáni například k lebeční deformaci používali dřevěné desky jako dva klíny, které postupně přitahovali stále pevněji k sobě. Důvody tohoto zdobení jsou různé, existují hypotézy, že se jím vyjadřovala příslušnost k určitému kmeni, případně se jím signalizovalo společenské postavení.

Popelčín střevíček

Ozdoba: miniaturní nožka

Kde: Čína

Kdo: společensky významnější ženy

V 10. století našeho letopočtu se v Číně rozvinula také velmi nebezpečná móda, žádanější byla žena s co možná nejmenším chodidlem. Nohy se dívkám proto deformovaly od dětství a tyto praktiky zakázal až zákon z roku 1911. V roce 1997 bylo však provedenou americkou studií prokázáno několik šokujících údajů, z náhodně vybraných 193 žen v ulicích Pekingů mělo hned 56 procent uměle deformovanou nohu. Tyto ženy však byly starší 70 let. Ženy byly mnohem náchylnější k pádu než jejich nezmrzačené vrstevnice. 43 procentům z nich činilo problém vůbec vstát ze židle, aniž by je přitom někdo přidržoval. Dále bylo zjištěno, že ženy se zmrzačenýma nohama mají o 5,1 procent řidší pánevní kosti než ostatní, čímž se zvyšuje pravděpodobnost jejich zlomenin, stejně jako poškození páteře. Mrzačení nohou rozmanitými obvazy často znemožnilo mladým dívkám téměř veškerý pohyb, takže jejich nastávající musel být natolik movitý, aby jeho žena po svatbě nemusela učinit jediný krok. Na druhou stranu tak nemohla utéct před manželem. S obvazováním nohou se u dívek začínalo odmalička, kdy v zhruba ve třech letech byly dívce kromě palce zlomeny všechny prsty na noze a velmi pevně svázaný stuhami po vzoru císařských konkubín tak, aby chodidla nedosahovala délky větší než deset centimetrů. Dívky trpěly ukrutnou bolestí, kdy z tohoto pramení a v Číně se ne nadarmo říká, že „*každý pár malých nohou stojí celou vanu slz*“. (EPOCH, 7/2007, str. 43).

Uši až na zem

Ozdoba: zvětšené ušní lalůčky, rozmanitě zdobené

Kde: Brazílie

Kdo: lid Canela

Tito lidé si zdobí svá těla, aby se od sebe odlišili na základě pohlaví i společenského postavení. Větší význam to má pro mužskou část populace, kdy se však nejdříve musí

stát chlapec mužem. To provází speciální obřad, mladíkovi je před domem jeho matky propíchnut ušní lalůček, posléze se mu do rány vkládají rozmanité dřevěné ozdoby, které lalůček protahují. Chlapec při tomto nesmí projevit jedinou známku bolesti či strachu. Tento obřad se provádí proto, že chlapec s rozšířenými ušními lalůčky je údajně mnohem pozornější k moudrostem, které mu předávají starší a zkušenější muži. Čím má muž disky v uších větší, tím je také samozřejmě atraktivnější pro ženy.

Nebezpečné korzety

Drastické způsoby zdobení lidského těla nejsou příznačné pouze pro primitivní národy. Příkladem bych uvedl korzety, módu, která postihla Evropu v polovině 16. století a prakticky trvá až dodnes. Korzety tvarovaly lidské tělo po vzoru „přesýpacích hodin“, kdy zužovaly pas oproti hrudnímu koši a bokům. Každodenní nošení pevně staženého korzetu se výrazně podepisovalo na tělesné konstrukci ženy a deformovalo především hrudní koš, žebra, ženy měly problémy s dýcháním a krevním oběhem, kojením.

Vysoké podpatky

Vysoké podpatky opticky prodlouží nohy ženy a dokážou rozvlnit boky takovým způsobem, který nenechá chladného jediného muže v její blízkosti. Nejenže platí, že čím vyšší podpatky, tím hrozivější pád z vyšší výšky, ale několikacentimetrové podpatky deformují klenbu chodidla.

Moderní piercing a tetování

Mayové věřili, že jim piercing, výhradně propíchnutí jazyka doplněné kovovou ozdobou, umožní komunikovat s jejich dávnými předky. Piercing byl i jakousi obětí, kdy v určitých kmenech byl signálem sociálního postavení, moci a síly. Římané zas

tetovali své otroky na znamení jejich nejnižšího společenského postavení. Některé africké kmeny tetovaly dívky a ženy těsně před svatbou nebo po ní, jiné tetování používaly při bitvě nebo po dosažení svého vítězství a dalších slavnostech. Některé kmeny také věřily, že tetování člověku umožní snadný průchod posmrtným životem.

4. Příklady rituálů, rituál a skutečnost, prvek v čase

Zkoušky dospělosti

Skoky z 30 metrů na přírodním špagátu často končí poraněním míchy či smrtí

Prvotně bych chtěl uvést, že existuje spousta způsobů, jak mladí lidé překračují práh mezi dětstvím a dospělostí. V moderním světě se jedná například o vědomostní testy (maturity) či dovršení jistého věku. Existují ale i kouty světa, kde tyto zkoušky probíhají poměrně drastickými metodami, a některé bych rád v mé práci uvedl.

Pár centimetrů od děsivé smrti, národ Vanuatu, Melanésie, věk: 8 let

Ostrovní stát Vanuatu v Jižním Pacifiku je pozemským rájem. Domorodci tu pěstují banány, citrusy, cukrovou třtinu, chlebovník, kakao, také vanilku. Ta slouží i ke zkoušce pro odvážné zcela nahé mladíky, nejmladší ve věku 8 let, kteří se za pomoci obrovského volného pádu vrhají z 30 metrů vysokého můstku právě do keře vanilky.

Obr. č. 10, příprava můstku, Tim Clayton, 2007

Jsou jištěni jen nahrubo spleteným lanem ze stonků popínavých rostlin, které by je mělo zastavit v osudovém okamžiku, kdy budou těsně nad zemí. V opačném případě, když je lano moc dlouhé, keře vanilky tlumí pád. Třetina obyvatel Vanuatu je negramotných, kdy vzhledem k tomu málokdo dovede přesně změřit délku skoku a poté dochází k těžkým poraněním, případně smrti. Slavnost trvá 14 dnů a z chlapce se stává muž. Na největším ostrově Espiritu Santo (ze španělštiny Svatý Duch), který patří státu Vanuatu, se ještě před 100 lety provozoval přechod do dospělosti tak, že chlapci skáčou jen z pěti metrů. Cílem dopadu je však mohutná rohož z živých mořských ježků.

Obr. č. 11, samotný skok mladíka z můstku, Tim Clayton, 2007

Ve 14 obřízka plus účinná antikoncepce, kmen Yaliů, Nový Jižní Wales, věk: od 12 let

Tyto kmeny, které sídlí na Novém Jižním Walesu, mají originální způsob konání zkoušky dospělosti, kdy chlapci se třesou hrůzou už od svých 12 let. Jako příklad bych uvedl iniciaci chlapce ve věku 15 let, kdy je staršími rozhodnuto, že podstoupí zákrok. Vesnice pořádá několikadenní slavnosti. Dívky jsou bohatě vyšňořené a tančí až do

extáze v rytmu bubnů potažených většinou hadími kůžemi, muži s propíchnutými nosy zpívají, je vyvoláno sexuální nedýchatelné prostředí. Předkožka chlapce bude obětována bohům lásky. Dívky chlapce odchyť a odvečou ho za pětici mužů do houští z eukalyptů a akácií. Na odlehlém místě se shromáždí nejstarší a nejzkušenější muži kmene, kteří z naloupané kůry vytvoří metr vysoký „operační stůl“. Sama obřízka ani tak nebolí, daleko horší je obřad, jenž se na stejném místě koná zhruba za týden. Při tomto je blízko kořene chlapcova penisu vpíchnutý otvor, jímž se později odvádí moč i sperma. Provádí se to proto, aby chlapcovy první pohlavní styky byly bezpečné, jde vlastně o antikoncepci. Když chlapec několikrát odzkouší plnohodnotný život muže, rána se zacelí, chlapec se stává bojovníkem a brzy i otcem.

Na jednom z australských ostrovů jménem Norfolk, který je poprvé osídlen v 15. století mořeplavci z východní Polynésie, provozují ještě krutější vstup do věku dospělých. Domorodci po několika stoletích mizí neznámo kam. Z kreseb je zjištěno, že chlapec po provedení obřadu obřízky, po chirurgickém výkonu, musel ulehnout břichem na mraveniště – rána se mu díky mravenčím vpichům desinfikuje a úd se abnormálně zvětší.

Skok daleký po hřbetech zdivočelých krav, kmen Hamarů, Etiopie, věk: 12 až 15 let

Lidé tohoto kmene jsou výbornými tanečníky, proto mnoho tradičních tanců provozují na různých oslavách. Na muže tu připadají nejméně dvě ženy a tyto jsou považovány za jedny z nejkrásnějších v zemi. Ženy si těla zdobí kovovými náramky, náhrdelníky z korálek či náramky ze škeblí, vlasy si potírají směsí hlíny (přesněji řečeno červeného okru) a másla, což jim pomáhá vytvořit copánky. Součástí zasnub je pak rituální mrskání, které provozují ženské příbuzné ženicha. Budoucí nevěsty jsou s náležitou vervou mrskány přes záda, čímž dávají najevo svoji lásku a oddanost chlapci. Tento kmen dále provozuje rituál, který se nazývá „skok na býka“. V daný den muži

shromáždí velké množství býků, které seřadí do řady, a chlapec, který má být přijat mezi muže, musí proběhnout celkem čtyřikrát tam a zpět po jejich hřbetech a nesmí spadnout. Pokud chlapec jednou spadne, je to ještě radou starších tolerováno. Pokud však mladík spadne vícekrát, je bez milosti společností vyobcován a nemá už šanci se do ní zařadit.

Obr. č. 12, běh chlapce po hřbetech krav, Randy Olson, 2001

Etiopský kmen Nyangatomů ještě před 100 lety provozoval krvavý rituál obětování tří žen divoké zvěři. Krásky jsou znehybněny, spoutány, leží nahé, polité krví mimo kmen na pospas dravcům. Většinou dochází k úmrtí všech obětovaných žen. Cílem byla obrana proti tomu být požírán divokou zvěří v době, kdy naši předchůdci procházeli jako zoologický druh přeměnou, přeměna z kořisti v lovce.

S žabím jedem v těle, kmen Matis, Brazílie, věk: 16 let

Populace tohoto kmene čítá přibližně 290 obyvatel, nežijí však společně, ale v dvou oddělených vesnicích, kdy s civilizací se poprvé setkávají až v roce 1978. Vstoupit do řad lovců a statných bojovníků tohoto kmene je pro mladíky poctou, ta je však

vykoupena těžkými vstupními zkouškami, které mají za úkol ovlivňovat mladíkovy smysly a vnímání. Nejprve je do očí chlapce vstříknut jed, aby měl lepší zrak a s tím související dovednosti – viděl ostřeji, lépe odhadoval vzdálenosti, lépe viděl při nočním lovu. Když si však adept na muže mne oči a naříká, je bičován ostře zaříznutými pruty. Následně je mu vyříznut kousek kůže a za pomoci dřevěné jehly je mu do těla vpravena jedovatá látka produkovaná místní žábou *Phyllomedusa bicolor*. Opět je to provedeno z důvodu zvýšení chlapcovy síly a výdrže. Pokud chlapec vše uvedené vydrží, má vyhráno. Zkoušku od teď bude však podstupovat před každým lovem, kterého se v budoucnu účastní. V polomrtvém stavu, téměř slepý mladík přísahá, že bude zvládat vše, co mu přikážou starší zkušení muži. Po tomto rituálu se mladík odebere do chýše k rodině, kde je několik měsíců léčen, někdy však marně.

Příslušníci jiného kmene Tarasků dosud žijí na západě Mexika ve státě Michoacán. Žijí v přítomnosti ohnivé sopky, to je příčinou, proč si zbožšťují oheň. Mladíci musí projít křtem ohně, kdy si hluboko do masa nechají opéci jamky pod koleny. Těžké popáleniny musí následně léčit řezy z kaktusových listů.

Několik dalších příkladů zkoušek dospělosti

V Antickém Římě je novorozeně porodníkem či porodní bábou položeno před otce na zem, a když je otec uzná za vlastní, zvedne je do svého náručí. Pokud ho však nezvedne, musí být dítě odloženo na opuštěném místě. V pozdější době však novorozeně bývá odkládáno i tam, kde by ho lidé mohli najít, než by zahynulo.

Chlapci z quebeckého indiánského kmene Algonquinů, kterým je 16 let o svou zkoušku dospělosti přímo prosí. Tato spočívá v aplikaci silného narkotika, kdy starší kmene zavedou adepty na odlehlá místa, kde je uzavrou do primitivních klecí. Chlapci dostanou napít nektaru zvaného wysocan, tato látka však obsahuje smrtelný durman, extrémně silný halucinogen, jenž je 100krát silnější než LSD. Zkouška, spíše bych to

nazval utrpením, trvá 20 dnů, během nichž si chlapci projdou samotným peklem. Mnoho jich to nepřežije, hrozí jim zástava srdce, na vlastní kůži si vyzkoušejí dušení, obrovské křeče, ale i opojný pocit létání, přeživší se stává dospělým.

Příklady rituálů pro dívky

V afrických zemích se dívkám odstraňuje klitoris a malé a velké stydké pysky, zákrok provádějí staré ženy. Zákrok je prováděn v hrozných hygienických podmínkách a jako nástroj stačí rezavá žiletka. Dívky poté silně krvácí, kdy rána je zacelena někdy jen starým spínacím špendlíkem či dlouhými trny. Jako dezinfekce je použita kozí moč, poté se rána natře kozím sádlem, kdy zůstane jen malý otvor, který se otevře (rozřízne) až při svatební noci.

Rituální obřady bolesti - obřady Aztéků, šamanismus, exorcismus

Náboženství: křesťanství

Co: bičování důtkami

Kde: Španělsko, městečko San Vicente de la Sonsierra

V čase velikonoce, tzv. Svatého týdne, toto městečko žije naplno. Provádí se zde procesí svatého kříže, které pořádá místní bratrstvo. Je vybrán mladík, který půjde jako „picao“ neboli kající, kdy jeho otec i děd byli členy bratrstva a on se jím chce také stát. Mladík se proto bude bičovat přes holá záda důtkami, aby svou bolestí vykoupil své hříchy, na tuto cestu má přiděleného pomocníka z řad bratrstva. Tento mladíkovi radí, jak si během rituálu počínat. Pomocník má na sobě bílé roucho a špičatou bílou kápi s otvory jen pro oči. Vybraný mladík v ruce drží nástroj „madeja“ (specifické důtky, spletené z tenkých provázků) a holým zády zasahuje ránu za ranou, musí snášet hroznou bolest, kdy průvod při tomto prochází městem a na každém zastavení křížové cesty se pomodlí. Bičování obvykle trvá 15 až 20 minut, je zasazeno přibližně 1000 ran, některý z kajících omdlí. Od toho je zde jeho pomocník, aby odhadl, kdy má

sebemrskáč dost. Mladíka vybízí, aby se svým krvavým dílem přestal. Mladík poslechne a klekne k jeho nohám, pomocník musí v tu chvíli vykonat ještě jednu část rituálu, kdy mladíka několikrát přes záda a bedra udeří nástrojem zvaným „esponja“, což je kulička vosku s 12 hroty. Hroty roztrhnou kůži a okamžitě kape krev. To však ještě není konec, mladík se ještě asi 20krát udeří důtkami, aby krev z podlitin vytekla ven, kdy si uleví od největší bolesti. Až poté mu bratrstvo rány pečlivě očistí a ošetří, mladík následně odloží svůj zkrvavený hábit, kterým je jeho tvář taktéž zahalena a vrací se do civilního života. Nikdo se tak o jeho bolesti nedozví.

Náboženství: křesťanství

Co: ukřižování, přibití na kříž

Kde: Filipíny, Izrael

Filipínci provádějí tento krvavý rituál na Velký pátek z důvodu přiblížení utrpení, které prožíval na kříži sám Ježíš Kristus. Filipínská vláda i církve se pokusily tyto „masochistické“ akce zakázat, ale bez úspěchu, ukřižované navíc podporují desítky lidí, kteří se veřejně bičují bambusovými důtkami nebo dřevěnými klacky se střepy do té doby, až mají celá záda do krve. Středem průvodu je asi desítka mužů, kteří si na záda nasadí těžké dřevěné kříže a celou jeden a půl kilometru dlouhou cestu je nesou sami. Na konci vesnice mužům zkušený „přibíječ“ za výkřiků bolesti, zatluče do dlaní a nártů hřebíky velikosti tužky, kdy poté asistenti jeho kříž postaví. Poté musí ukřižovaný vydržet 10 až 15 minut přibitý na kříži, než je sundán. Potom je odnesen domů ke své rodině.

Obr. č. 13, Izrael, cesta trpícího, ukřižování, Antoine Gyori, 1997

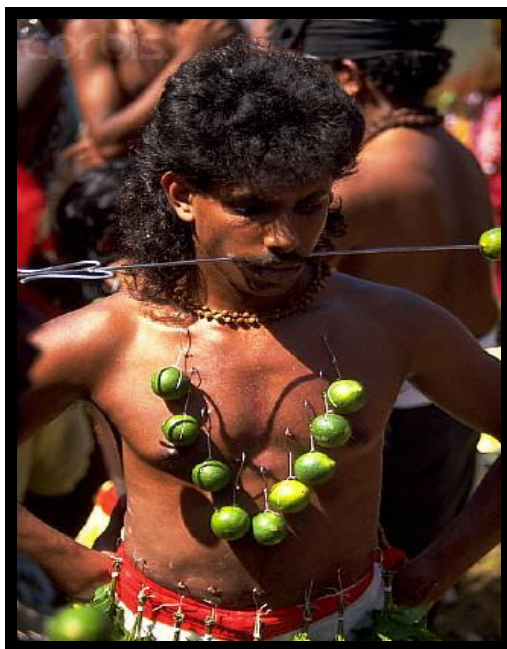
Náboženství: hinduismus

Co: propichování těla jehlicemi a háky

Kde: Malajsie, Kuala Lumpur, jeskynní systém chrámu boha Muraga

Je den jednoho z největších hinduistických svátků Thaipusam. Základním nástrojem tohoto rituálního svátku je kovová jehlice se srdcovitou ozdobou na konci, kdy si lidé sami sobě i navzájem probodávají tváře i jazyk skrz naskrz, jsou jako v transu, kdy vzdávají hold bohu Muragovi, kterého chtějí tímto sebetrýzněním obměkčit. K průvodu se postupně přidávají další lidé, kteří se trýzní. Muži si většinou probodávají kůži na zádech kovovými háky, na tyto věší například citrony, limety nebo dokonce kokosové ořechy. Údajně věřící necítí žádnou bolest, často se však stává, že účastníci omdlévají. K tomu se samozřejmě přidává dvouhodinový pochod k jeskynnímu komplexu Batu Caves, kde v Murugově chrámu oslava vrcholí. Nejdůležitějším komponentem, na který se účastníci „připichují“, je „kavádí“, kdy se jedná o bohatě zdobenou, nejčastěji dřevěnou konstrukci. Z této vystupují řady jehlic, kterými si její nosič probodne záda. K nosiči, ke konstrukci samotné, se potom připojují další a další účastníci díky hákům, které jsou k ní přivázány tenkými provázky a kůže se pod tlakem háků napíná k prasknutí. Když je celý pochod u konce v komplexu, mohou muži již shodit svá

trpitelská břemena a napojení věřící se mohou vyháknout ze spojení s nosičem. Lidé se pak chovají jako by se nic nestalo, všude vládne spokojenost.

Obr. č. 14, Malajsie, trpící, Dave G. Houser, 1990

Obr. č. 15, Malajsie, trpící, Massimo Borchì, 1996

Náboženství: islám

Co: řezání mečem do hlavy

Kde: Irák, Libanon, Írán, město Karbalá

Jedná se o svátek ášurá, který je spojen s tragédií, která se stala před 13 staletími, svátek trvá čtyřicet dní. Šiitové (příslušníci jedné větve islámu) si tímto připomínají mučednickou smrt imáma (duchovní vůdce) Husajna v roce 680, který byl zabit. Při tomto svátku muži jdou v kruhu, zpívají písně, otevřenou dlaní se bijí do hrudi a u pasu mají krátký meč. V ten správný čas meč vytahují a řežou se do zátylku, ze kterého jim proudí krev. Svým utrpením vyjadřují hluboký smutek. Průvod doprovázejí ženy, kdy některé matky nařezávají svým malým dětem kůži na hlavě, aby mohly také krváčet. Jít tak ve stopách svého otce a děda. Muži se však ještě pro jistotu do krve bičují důtkami. Jak průvod pokračuje dál, hororový výjev se stupňuje, všude je přítomný pach krve, tvář mužů často není již rozpoznatelná, jedná se o jeden z nejbolestivějších obřadů.

Obr. č. 16, Írán, trpící, Bezhad Bernous, 1995

Nejhubenější ženichové, nejpodivnější nevěsty

Kde: Nová Guinea, Indočína

Papuánské ženy v Nové Guineji by nikdy neuzavřely sňatek s tlustým mladíkem, kdy usuzují, že hubený muž méně sní a jeho provoz v domácnosti je ekonomičtější. Právě proto se budoucí ženichové podrobují od mládí krutým procedurám a mučením, aby zhubli. Naopak v Indočíně podstupují naopak domorodé dívky dlouholetá mrzačení a muka. Od dětství si propichují ušní lalůčky bambusovými holemi a do otvorů zavěšují těžká závaží. Uši si vytáhnou tak, že jim visí až k prsním bradavkám. Dívky si také protahují prsa až na tři prsty pod pupík a pokud si dívka při natahování nechtě protrhne lalůček, už se jen těžko vdá.

Obřady - pohřbívání - pohřeb pomocí supů

Kde: Půna, východní Indie, předměstí Bombaje, Tatové

Kdy: 2009

Tatové žijí přímo v Bombaji, pocházejí z Persie a jsou Indové, nikoliv Hindové. Zvláštností je, že nemají hřbitovy a mrtvých se zbavují v Towers of Silence neboli Věžích ticha. Jedná se o několik metrů vysokou kulatou plochu, nebeské pohřebiště. Tato plocha se plní mrtvolami dvakrát denně a to o půl šesté ráno a půl sedmé večer. Obřady jsou velice rychlé, rodina se se zemřelým narychlo rozloučí, kdy nad jejich hlavami již létají supi. O mrtvoly se starají určené muži, kteří za pomoci seker tyto rozsekávají na menší kusy. Panuje zde přísná hierarchie, na kraji kruhu leží paprskovitě vysvlečené mrtvoly mužů, směrem do středu potom těla žen a uprostřed jsou do prstence rozprostřena tělíčka dětí, novorozenců. Muži posléze dávají bubnem znamení ptákům, že začínají „hody!“ Zbytky lidských těl se poté dosekají a za okamžik je pohřebiště prázdné, kdy duše zemřelých se dostanou elegantním (a ekologickým) způsobem do nebe. Ačkoli je vládou tento zvyk zakázán, nacházejí se v Bombaji tři Věže ticha s nepřetržitým provozem.

Obětní rituály

Kde: Yucatán, chrám Chichen Itzá

Kdo: Mayští kněží

Tito kněží obětovali bohům malé děti. Tyto svrhávali do posvátných zatopených jeskyní a chtěli si tímto zajistit hojné deště a úrodnou půdu. Systém jeskyní jim zároveň sloužil jako zdroj vody a byl považován za vstup do podsvětí. Archeologové z Yucatánské univerzity našli na dně jedné z jeskyní celkem 127 kostí a zjistili, že 80 procent obětí byli chlapci ve věku 3 – 11 let. Zbýlých 20 procent byli z větší části dospělí muži. Podle výzkumů Mayové věřili, že bůh deště je zobrazován jako malý mužík, proto měly malé děti sloužit k přímé komunikaci s bohy.

Obětní rituály

Kde: Střední Amerika

kdo: Aztéčtí kněží

Jednalo se o jeden z nejkrutějších národů na světě. Prováděli krvavé obětní rituály, při kterých vraždili tisíce lidí, a to vše s jediným cílem udržet svět v chodu a nakrmit hladového boha Huitzilopochtliho, aby ráno opět vyšlo slunce. Obřady se vykonávaly ve vysokých chrámech, kde byl jeden zajatec po druhém pokládán na kamenný oltář. Čtyři silní muži mu drželi končetiny, když velekněz ostrou dýkou přetnul kůži a svalstvo na levé straně prsou. Posléze vrazil ruku do odkrytého hrudního koše a jediným pohybem vytrhl z hrudi ještě tlukoucí srdce. Toto je poté spáleno. Krvavý masakr neustal, dokud na zem pod pyramidou nedopadlo poslední lidské tělo. Jedná se o nejmasivnější obětování, které je v dějinách zaznamenáno.

Voodoo

Kde: Haity, Brazílie, Trinidad, Kuba, Jamajka

Kdo: kněží voodoo

Voodoo vychází z prastarých obřadů domorodých obyvatel západního pobřeží Afriky na území dnešního. Existuje řada svědectví o schopnosti šamanů voodoo oživit mrtvé –

zombie. Oživování zombie nepatří k činností běžného spořádaného kněze, ale je doménou černokněžníků neboli bokorů. Ti mají v moci oživit mrtvolu, které pak poslouchají jejich rozkazy, dokud se definitivně nerozpadnou. V některých případech se jedná spíše o rafinovaný podvod, kdy zvolená osoba obdrží přesně odměřenou dávku určitého jedu způsobujícího letargii a je pohřbena až do doby, kdy ji sám šaman vyprostí. Chtěl bych se ještě zmínit o panenkách voodoo, jejichž základem byla kdysi hlína, do níž autor zapracovával vlasy, nehty či tělní sekrety oběti, aby došlo k lepšímu spojení s její energií. Vždy ale panenka musí nést určité znaky osoby, proti níž je kletba určena.

Obr. č. 17, Afrika, voodoo tanec, Caroline Penn, 1993

Vymítání d'ábla pokračuje i ve třetím tisíciletí!

Několik příkladů:

- 23letá novicka z ženského kláštera umírá poté, co je při obřadu vymítání d'ábla, neboli exorcismu, přivázána na kříž s ústy ucpanými roubíkem. Ještě před tímto aktem ji její představení, kteří tvrdí, že mladá žena je posedlá démony, po

několik dní vězní svázanou bez jídla a vody. Tento tragický příběh se odehrál v minulosti na severovýchodě Rumunska. Dívka přitom podle všeho trpěla schizofrenií.

- v roce 1995 v kanadském Cambridge zemřela dvouletá holčička, když musela vypít nadměrné množství vody, aby se z ní vyplavil démon. Podobný osud potkal pětiletou Američanku, která musela polykat roztok čpavku a octa. V roce 1995 kněží Pentekostální církve v San Francisku ubili jednu ženu. Další žena byla v roce 1997 ukopána k smrti v kalifornském Glendale. Všechny jmenované vraždy byly vykonány s jediným cílem: vymítit z těla oběti d'ábla nebo démona.

Římsko-katolická církev jen v Itálii eviduje více než 300 pověřených exorcistů, zatímco ještě před 20 lety jich bylo pouze 20. Ačkoli se vymítání d'ábla z posedlých lidí může zdát v dnešní době jako naprostý přežitek - a i některé církevní kruhy se proti exorcismu přísně postavily, jako například francouzská konfederace katolických biskupů - mají tyto praktiky své přívržence na nejvyšších církevních postech ve světě. O zesnulém papeži Janu Pavlu II. se ví, že se v roce 1982 osobně účastnil vyhánění d'ábla. Na Vatikánské univerzitě existuje nový obor – exorcismus čili vymítání d'ábla.

Závěrem chci konstatovat, že příklady iniciací, rituálů, obřadů a slavností, které jsem uvedl v předchozích kapitolách, se mohou zdát někomu velice kruté, já s tímto názorem taktéž souhlasím. Nicméně vše popsané se buď v minulosti již odehrálo, či v současnosti stále odehrává a odehrávat dle mého názoru ještě bude, a proto jsem chtěl, aby s tímto byli seznámeni i další.

5. Inicie a mýtus

Pojem iniciace a mýtus spolu velice úzce souvisí, při vysvětlení těchto pojmů jsem mimo jiné vycházel z knihy autorky ELIADE, M., *Inicie, rituály, tajné společnosti: Mystická zrození*, Brno: Computer Press, 2004, ISBN: 80-7226-901-1, kde je vše velice dobře a srozumitelně popsáno.

Často se tvrdí, že jednou z charakteristik moderního světa je vymizení iniciace. Zatímco v tradičních společnostech hraje iniciace zásadní roli, v současné západní společnosti téměř neexistuje. Je sice pravda, že rozličná křesťanská vyznání zachovávají v různé míře určité znaky iniciačního mystéria. Křest je především iniciačním rituálem, tato svátost v sobě zahrnuje iniciaci. Ale nesmíme zapomenout, že křesťanství zvítězilo a stalo se světovým náboženstvím právě proto, že se oddělilo z prostředí řeckých a východních mystérií a prohlásilo se za náboženství přinášející spásu pro všechny. Výjimečnost moderního člověka, jeho novost ve srovnání s tradičními společnostmi spočívá v jeho odhodlání považovat se za bytost s jedinečnou historií.

Obecně se rozumí iniciací souhrn rituálů a ústních naučení, po kterých následuje zásadní změna náboženského a sociálního statutu osoby, která iniciaci podstupuje. Pokud tento fakt vyjádříme filozoficky, je iniciace rovna ontologické změně existenciálního režimu. Na konci svých zkoušek se neofyt těší jinému způsobu existence, než jaký měl před iniciací, stal se někým jiným. Z rozmanitých kategorií iniciace je zvláště důležitá iniciace v pubertě. Tam, kde existují rituály přechodu, musejí těmito všichni mladí z kmene projít. Pro to, aby byl adolescent přijat mezi dospělé, musí čelit řadě iniciačních zkoušek: a díky těmto rituálům a zjevením, které obsahují, bude uznán jako odpovědný člen společnosti. Iniciace uvádí nového člena zároveň do lidského společenství i do světa duchovních hodnot. Učí se chování, praktiky a instituce dospělých, ale také mýty a posvátné tradice kmene, jména bohů a historii jejich děl. Učí se především mystickým vztahům, které existují mezi kmenem a nadpřirozenými

bytostmi, těm vztahům, jež byly ustanoveny na počátku času. Každá primitivní společnost vlastní celek mytických tradic, pojetí světa, kdy toto je postupně odhalováno novému členu v průběhu jeho iniciace. Neofyt se stává hodným posvátného učení teprve v průběhu duchovní přípravy. Svět má svou jedinečnou minulost, dějiny, stvoření nadpřirozenými bytostmi a také vše, co poté následovalo, vědění, příchod civilizačního hrdiny, nebo mytického předka, jejich kulturní aktivity, jejich dobrodružství, a nakonec jejich samotné zmizení. Tato historie - mytologie - vypravuje, jak se věci udály, ale také zakládá lidské chování a všechny sociální a kulturní instituce. Proto má být zachována a předána neporušená novým generacím.

Primitivní společnosti také podstupují mnohé změny v průběhu svých dějin, i když jsou to většinou změny velmi malé, ale to, co je radikálně odlišuje od moderní společnosti, je nepřítomnost historického vědomí. Díky tradičnímu vědění jsou noví členové přijati v dané společnosti. Jsou dlouho vzděláváni svými poručníky, účastní se tajných obřadů, podstupují řadu zkoušek a především tyto zkoušky vytvářejí zkušenost iniciace, setkání s posvátným. Většina iniciačních zkoušek zahrnuje ve více či méně srozumitelné podobě rituální smrt, po které následuje vzkříšení nebo nové narození. Ústřední moment všech iniciací představuje obřad, který symbolizuje smrt neofyta a jeho návrat mezi živé. Neofyt se navrácí žít život nového člověka, jenž si přivlastnil nový způsob bytí. Iniciační smrt tedy znamená zároveň konec dětství, nevědomosti, profánního stavu a umožňuje, aby lidská duše byla jako *tabula rasa*, na kterou se poté budou zapisovat další zjevení, určená k výchově nového člověka. To, co se rozumí pod obecným pojmem „kultury“, který zahrnuje všechny aktivity lidského ducha, je přístupné pouze iniciovaným. Všechny rituály vyjadřující nové zrození a vzkříšení a symboly, které obsahují, naznačují, že nový člen vstupuje do nového způsobu bytí nepřístupného těm, jež nepodstoupili iniciační zkoušky, kteří nepoznali smrt.

Poznání mýtů nespočívá v poznání pravidelnosti jistých vesmírných jevů jako je například běh slunce, lunární cyklus, rytmické bujení vegetace atd., znát mýty znamená

vědět, co se skutečně stalo, to, co bohové a civilizační hrdinové skutečně učinili (jejich díla, dobrodružství a dramata). Poznat mýtus tedy znamená znát božské dějiny, které vyplývají z děje, vyjevují se v řadě nepředvídatelných událostí, které jsou nabitě významy a navzájem spolu souvisejí.

Závěrem chci konstatovat, že iniciace ukončuje život „přírodního člověka“ a uvádí nového člověka do oblasti kultury. Mýty nás uvádějí do bájného světa, který nemůže být „popsán“, ale pouze „vypravován“, protože je utvořen z činů, jež jsou podniknuty z nenucených nepředvídatelných skutků. Vše uvedené přispívá k tomu, aby se člověk stal takovým jedincem, jakým je dnes.

6. Iniciační kategorie

K vysvětlení iniciačních kategorií jsem mimo jiné vycházel z knihy autorky ELIADE, M., *Iniciace, rituály, tajné společnosti: Mystická zrození*, Brno: Computer Press, 2004, ISBN: 80-7226-901-1.

Iniciační kategorie se dělí do tří základních skupin:

- 1) Kategorie zahrnuje kolektivní rituály, prostřednictvím nichž se uskutečňuje přechod od dětství nebo adolescence k dospělosti a kterými musí projít všichni členové společnosti. Jedná se o rituály puberty, kmenové iniciace, nebo iniciace týkající se určité věkové skupiny.
- 2) Kategorie zahrnuje všechny druhy rituálů týkajících se vstupu do nějaké tajné společnosti, nebo do blíže nespecifikovaného bratrstva. Tyto tajné společnosti jsou vyhrazeny pouze jedinému pohlaví a velmi žárlivě střeží svá tajemství, většinu bratrstev tvoří příslušníci mužského pohlaví, ale existují i ženské tajné společnosti.
- 3) Kategorie je charakteristická pro mystické povolání, v rámci primitivních náboženství se jedná o povolání *medicinmana* nebo šamana.

Iniciace představuje jeden ze spirituálních jevů, je naplněna různými významy. V archaických a primitivních společnostech se člověk díky iniciaci stává bytostí otevřenou duchovnímu životu, která se podílí na kultuře. Iniciace v období puberty především zahrnuje něco posvátného, kdy to pro primitivní svět znamená především náboženství, celek náboženských a mytologických tradic kmene. Před iniciací není člověk plně rozvinut hlavně proto, že se dosud neúčastní náboženského života. Iniciace je rozhodující zkušeností v životě každého jednotlivce náležícího k premoderním společnostem. Jedná se o existenční zkušenost, která má podstatný význam. Díky ní se člověk stává dospělým.

Iniciace v období puberty

Iniciace v období puberty je zahájena oddělením dítěte nebo dospívajícího od své matky. Často se to provádí velmi krutě a do obřadu jsou zapojeni všichni členové kmene. Jedná se o zasvěcení nové generace do společenství dospělých, pro novice je to pocta. Při tomto se celé společenství znovuoobnovuje prostřednictvím mýtů. Proto jsou iniciační obřady v primitivních společnostech řazeny mezi nejdůležitější náboženské obřady.

7. Přechodové a zasvěcovací rituály

V této části popíšu rozdělení a kategorie přechodových a zasvěcovacích rituálů, kdy při popisu tohoto jsem mimo jiné vycházel z knihy autora GENNEP, A., *Přechodové rituály: Systematické studium rituálů*, Praha: Lidové noviny, 1997, ISBN: 80-7106-178-6.

Život člověka bych popsal jako postupný přechod z jedné společnosti do druhé a od jednoho společenského postavení k druhému. Je složen z různých etap: narození, společenské dospívání, sňatek, otcovství, třídní postup, specializace zaměstnání a smrt, jejichž konce a začátky tvoří celky téhož rázu. Každý celek je spojen s obřady, jejichž cílem je nechat jedince přejít od jedné determinované situace k jiné, zrovna tak determinované situaci. Pokud je cíl stejný, prostředky k jeho dosažení musí být podobné. Proto se obřady provázející jedince od narození po smrt všeobecně podobají.

Výzkum rituálů v posledních letech podstatně pokročil a prvním dosaženým bodem bylo rozlišení tříd rituálů:

- rituály animistické - badatelé animistické školy, jako byl např. Andrew Lang, nevypracovali pevnou klasifikaci náboženských přesvědčení a rituálů, které vymezila, kdy díla badatelů patřící k této škole jsou spíše sbírkami paralel zkoumaných odděleně od původního prostředí a bez vztahu k rituálním sekvencím než pokusem o systematizaci,
- rituály dynamistické - badatelé animistické školy zaujali jasnou pozici proti animistické teorii, poukázali na její nedostatky a založili dynamistickou teorii, která dnes získává stále více přívrženců. Teorii následně rozvinul v Německu K. th. Preuss.

Tento dvojí proud umožnil další rozdělení rituálů:

- rituály sympatetické, jedná se o rituály, které se zakládají na víře v působení podobného na podobné, opaku na opak, nádoby na obsah a naopak, části na celek a naopak, napodobeniny na skutečný předmět nebo bytost a naopak, slova na čin. Upozornil na ně Edward B. Tylor (primitive culture),
- rituály kontaktní, jedná se o rituály, které se zakládají na materiálnosti a přenosnosti vrozených nebo získaných vlastností dotykem nebo na dálku,
- rituály pozitivní, jedná se o rituály, které jsou projevem vůle především v čin,
- rituály negativní, jedná se o rituály, které se běžně nazývají tabu. *Tabu* je zákaz, příkaz „něco nedělat“, „nejednat“. Tabu obecně lze chápat jen ve vztahu k „aktivním obřadům“, vedle nichž v rituálu koexistuje,
- rituály přímé, jedná se o rituály, které mají okamžitou účinnost bez zásahu autonomního činitele, jako prokletí, uhranutí atd.,
- rituály nepřímé, v souvislosti s těmito rituály se jedná o jakýsi počáteční úder, který uvádí do pohybu autonomní nebo zosobněnou sílu, například démona nebo třídu džinů nebo nějaké božstvo, kteří poté zasáhnou ve prospěch osoby, která rituál provedla. Takto právě funguje například zaslíbení, modlitba, kult atd. Účinek přímého rituálu je automatický, k účinku nepřímého rituálu dochází odrazem.

Ke shora uvedenému rozdělení rituálů je třeba připomenout, že tentýž rituál tedy může patřit do čtyř kategorií zároveň a každý daný rituál lze třídit šestnácti různými způsoby, přičemž se čtyři protiklady vylučují podle shora uvedeného rozdělení.

Zvláštní kategorie - rituály přechodové

Jedná se o seskupení veškerých obřadních etap, které provázejí přechod od jedné situace k jiné a z jednoho světa (kosmického nebo společenského) do jiného.

Rozdělení přechodových rituálů:

- Rituály odluky - bývají více rozvinuté v pohřebních obřadech.
- Rituály pomezí- mohou mít značný význam při těhotenství, zásnubách, iniciaci nebo naopak při adopci, při druhém porodu, druhém sňatku, přechodu od druhé věkové třídy ke třetí atd.
- Rituály sloučení - rituály přijímací bývají více rozvinuté v obřadech svatebních.

Tyto tři vedlejší kategorie nebývají u téže populace, souboru obřadů, rovnoměrně rozvinuté.

Iniciační rituály u dívek a chlapců

U dívek se fyzické dospívání vyznačuje zvětšováním prsů, rozšiřováním pánve, ochlupením ohanbí a hlavně první menstruací. Zdálo by se tedy jednoduché přesně určovat přechod od dětství do dospívání, ale ve skutečnosti tomu bývá ve společenském životě úplně jinak. Toto vysvětlím níže uvedenými fyziologickými skutečnostmi:

- Pohlavní rozkoš nezávisí na pubertě, každá osoba ji pociťuje jinak, dříve či později.
- První menstruace se taktéž neobjevuje ve stejném věku u všech ras ani u téže rasy u všech jedinců.

Vzhledem k těmto značným odchylkám je lepší nazývat iniciační rituály, rituály dospělosti a ne rituály pohlavní dospělosti. Existují však vzácné případy týkající se fyziologické dospělosti u dívek, které se shodují s iniciačními rituály. Dívky bývají izolovány, někdy považovány za mrtvé a pak vzkříšené, u jiných národů se naopak v té době žádný rituál nekoná. Lidé se tedy domnívají, že většina těchto rituálů spadá do stejné kategorie jako některé rituály týkající se přerézávání pupeční šňůry, dětství a

dospívání. Jedná se však o rituály odluky od bezpohlavního světa a vzápětí rituály přijetí do světa sexuálního, do užší společnosti, kterou tvoří jedinci téhož pohlaví. To platí zejména pro dívky. U chlapců je to složitější, protože k prvnímu výronu semene může předcházet výron hlenu, chlapec si ho často ani nevšimne. Vzhledem k tomuto se pohlavní dospělost u chlapců obecně určuje podle růstu vousů, ochlupení ohanbí atd. Je tedy obtížné u obou pohlaví stanovit začátek pohlavní dospělosti. Z uvedeného vyplývá shrnutí, že rozlišujeme fyzickou dospělost, sociální dospělost, sociální příbuznost, či fyzickou zralost a sociální zralost (zletitost) atd.

8. Rámcový vzdělávací program, určení skupiny zaměření

V popisu rámcového vzdělávacího programu mimo jiné vycházím z internetových zdrojů <http://wikipedia.cz>, <http://clanky.rvp.cz>. Rámcový vzdělávací program definuje ve školství v České republice nejvyšší úroveň vzdělávání. Systém dokumentů je vytvářen na dvou úrovních, úrovni státní a školské. Schválením zákona o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání dne 24. 8. 2004, dostali učitelé do rukou skvělou možnost vytvoření si vlastního vzdělávacího programu, založeného na jejich představách a zkušenostech s výukou. Pedagogové se snaží bez dalšího schvalování utvořit ucelený Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání, podporující pedagogickou autonomii s ohledem na potřeby žáků. Učitelé vycházejí z nové strategie vzdělávání, která zdůrazňuje klíčové kompetence, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě.

Rozdělení

- RVP PV: Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání,
- RVP ZV–LMP: Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a příloha Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením,
- RVP GV: Rámcový vzdělávací program pro gymnázia,
- RVP SOV: Rámcové vzdělávací programy pro střední odborné vzdělávání.

Příklady ostatních

- RVP ZUV: Rámcový vzdělávací program pro umělecké obory základního uměleckého vzdělávání,

- RVP JŠ: Rámcový vzdělávací program pro jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky.

Skupina zaměření mé práce - Rámcový vzdělávacího program pro gymnázia

Tento program jsem si vybral proto, že je určen pro tvorbu Školního vzdělávacího programu na čtyřletých gymnáziích a vyšším stupni víceletých gymnázií, stanovuje základní vzdělávací úroveň pro všechny absolventy gymnázií, kterou musí škola respektovat. Gymnázium vytváří náročné a motivující studijní prostředí, v němž si žáci musí osvojit klíčové kompetence, vědomosti, dovednosti a dokázat je využívat. Absolvent gymnázia by měl v průběhu svého vzdělávání získat široký vzdělanostní základ, který mu umožní dále rozvíjet schopnosti a dovednosti v procesu celoživotního vzdělávání a získávání životních zkušeností.

Vzdělávací oblasti

- Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Biologie, Geografie, Geologie),
- Člověk a společnost (Občanský a společenskovední základ, Dějepis; Geografie).

Každá vzdělávací oblast obsahuje svou charakteristiku, své cílové zaměření vzdělávací oblasti. Právě cílové zaměření vzdělávací oblasti vyjadřuje, jak vzdělávací oblast a její obory přispívají k rozvíjení klíčových kompetencí žáků.

Člověk a příroda - přírodovědné poznávání, kdy základní prioritou je odkrývat metodami vědeckého výzkumu zákonitosti, jimiž se řídí přírodní procesy.

Člověk a společnost - tato oblast využívá společenskovední poznatky získané v základním vzdělávání, rozvíjí je a učí žáky zpracovávat je v širším myšlenkovém systému.

Závěrem konstatuji, že vzhledem k uvedeným důvodům, širokému spektru zaměření gymnázií, jsem si tento program vybral. Myslím si, že skutečnosti zjištěné z mé práce, mohou studenti gymnázií využít ve svém dalším životě profesním i rodinném.

9. Proč děti potřebují rituály

Poznatky vývojové psychologie nám pomáhají, abychom dítěti lépe porozuměli. Při výchově dětí existují věci, na které bychom měli bezpodmínečně dbát, které nám mohou být opravdovou pomocí ve společném soužití, jedná se o rituály. Touto tematikou se velice podrobně zabývá kniha, jejíž autorkou je KAUFMANN-H., G., *Děti potřebují rituály*, Praha: Portál, 1998, ISBN: 80-7178-203-3. Z uvedené knihy, mimo dalších zdrojů, jsem čerpal při psaní této a dalších dvou následujících částí mé práce.

Rituálem zpravidla rozumíme slavnostní, náboženské nebo světské ceremonie, které probíhají podle přesně stanoveného schématu, příkladem je mše, přísaha představitele státu, korunovace krále, povýšení do vyšší vojenské hodnosti, přijetí do určitého povolání atd. Všem rituálům je společné to, že probíhají podle určitých pravidel, která často zůstávají celá dlouhá období neměnná. Jak se proměňuje společnost, mohou některé z nich ztrácet svůj smysl a nejsou-li naplněny novým obsahem, brzy zanikají nebo se stávají pouhou formou bez obsahu. Rituály dříve řídily celý lidský život. Proto se s nimi setkáváme v krizových místech. Slovo krize vlastně znamená bod obratu, bod zvratu. Vždy, když se jedinec musí přizpůsobit něčemu novému, prochází určitou krizí, kdy z tohoto pohledu je lidský život plný krizí. Mnoho krizí, které například člověku v pravěku mohly nahánět strach, už v dnešní době stěží vnímáme. Nadměrný strach nás ochromuje, blokuje, umírněný strach má naopak povzbudivé účinky. Ve všech kulturách se pěstují rituály, které mají stejnou funkci. Jednoznačně tu jde o specifický lidský způsob chování, který také působí v individuálním životě člověka.

Pozorováním dětí, které ještě mají mnohem blíže k nevědomí a k citům než dospělí, zjistíme, že naprosto samozřejmě svým vlastním způsobem pěstují rituály. Musíme jim pouze ponechat volnost a nezakazovat jim jejich jednání, ač nám mnohdy

případá nesmyslné. Jedná se o rituály, které se objevují naprosto spontánně. Rituály můžeme však také vymýšlet. Rituál může být jakýmsi propojením k hlubším duševním vrstvám, které svým vědomím už nedokážeme řídit. Tímto mohou být našemu vědomí přiváděny pozitivní síly tak, že vývoj nebo život vůbec může jít dál. V našem nevědomí se však neskřívají pouze dobré věci. Rituály tedy mohou být i cestou pro ničivé, zlé síly.

9.1 Rituály jako pomoc ve vývojových krizích

Ve vývoji dítěte existuje mnoho krizí, kterými musí projít každé dítě, např. růst zubů, naučit se chodit na nočník, postupně se oddělovat od rodičů, jít do školy a nakonec vstoupit do života dospělých. Dále zde jsou individuální potíže, které se musejí nějakým způsobem řešit, jako např. nemoc vlastní nebo sourozenců, rodičů, blízkých přátel, první setkání se smrtí, rivalita mezi sourozenci, potíže ve škole atd. Musíme si uvědomit, že dítě bude na základě svého vlastního dětství nesprávně posuzovat a vidět problémy a krize tam, kde nejsou, a naopak. Rodiče občas vidí u svých dětí neexistující věci a opačně, toto psychologicky znamená, že se rodiče promítají do svých dětí.

V prvním roce života

V tomto období je důležité, aby došlo k co možná nejlepšímu vztahu mezi matkou a dítětem, nebo osobou, která o dítě nejvíce pečuje. Důsledkem tohoto vztahu je trvalá důvěra. Stále menší počet matek se však bohužel spoléhá na své vlastní pocity, mají strach, že udělají něco špatně. To se však může neblaze projevit na zdravém vývoji dítěte. Aby lépe zvládla období s neznámou bytostí, pomohou takové matce rituály.

Rituály matky

Dětská masáž může být velice dobře utvářena jako rituál, totéž platí pro každodenní

koupel. Důležité přitom je, aby matka nebo otec měli z tohoto počínání také radost, neboť se nálady velmi rychle přenášejí na dítě. Mezi další rituály patří kojení, odstavování, apod. Dítě musí mít možnost, aby se samo uklidnilo. Brzy můžeme vypožorovat, že se kojenci sami dokážou uklidnit a prožívat své tělo odděleně od matky. Děti si dumlají pěstičky, později si třeba podají dudlík atd. Dítě se dokáže upamatovat na to, co mu dělá dobře.

Rituály matky by měly mít v prvním roce života dítěte následující účinky:

- prohloubení vztahu matka – dítě,
- první odpoutání probíhá lépe,
- skrze vlastní zážitky dochází dítě k vlastním rituálům.

Rituály dítěte

Dítě si velmi brzy volí nějaký objekt jako svého utěšitele nebo průvodce, jedním z těchto objektů může být např. hadřík, kdy se dítě na tento předmět upamatovalo a používalo ho při usínání, zbavovalo se tímto strachu. Dalším velice oblíbeným rituálem u dětí je, když si skryjí obličej za svými rukama a myslí si, že je nikdo nevidí. Rády také zahazují opakovaně různé předměty a vyžadují, abychom je opět podali, mají rády ukolébavku, uspávací hudbu a takto bych mohl pokračovat dále. K tomuto uvádím, že rituály jsou nutné, aby dítěti pomáhaly lépe se orientovat a důvěřovat svému okolí. Pomocí rituálů může dítě dojít ke svým vlastním rituálním způsobům, které může použít v případě, že má strach.

V období vzdoru

Vlastní vůle je cosi dobrého a nikdo by nechtěl mít dítě, které by ji nemělo. Vždy je třeba zdůrazňovat, že každý normální vývoj se vyznačuje těžkostmi a problémy. Dále bych chtěl uvést několik věcí, které by si děti v tomto období, asi mezi

půldruhým a třetím rokem, měly osvojit:

- naučit se chodit - mnoho dětí rádo utíká matce, většinou se však zdržují poblíž,
- rozvíjet řeč - rozvoj řeči probíhá velmi rozdílně,
- ovládat tělesné funkce - pravidelné posazování na krátkou dobu na nočník apod.,
- učit se rozlišovat - v tomto období se dítě pomalu učí rozlišovat, co je dobré a co je špatné,
- akceptovat hranice - děti, které v tomto období nezakusily žádné hranice, je s největší pravděpodobností nezakusí ani později,
- cvičit samostatnost - vývoj má vést k samostatnosti, děti později dobře napodobují věci, které jsou nám příjemné. Nesmí být potlačována přirozená zvědavost.

Rituály jsou v tomto období plném konfliktů velkou pomocí. Uspořádaný průběh dne sám o sobě je již rituál. Už vstávání může probíhat rituálně, vždy stejným způsobem. Čas věnovaný dítěti by mohl být dobře rituálně uspořádán. Vhodné jsou jednoduché dětské říkanky, písničky, obrázkové knížky atd. Děti mají zpravidla bezpečný cit pro to, co jim prospívá.

Rituály v tomto období by měly být prospěšné zejména:

- v uspořádání a vnímání dne jako pomoci při orientaci,
- v posilování důvěry a v respektování hranic,
- v odpoutávání od matky a v opětném přibližování se k ní,
- ve vyjadřování svého strachu a zlosti v chráněném rámci,
- v nacházení důvěry v lásku rodičů.

V magickém věku

Magický věk - pohádkový věk trvá asi od čtvrtého do sedmého roku. Pohádky v něm hrají velkou roli, fantazie dítěte je nekonečná, proto je realita pak někdy bolestná. Dítě nejpozději ve třech či čtyřech letech objeví, že existují dvě pohlaví. V tomto věku velký zájem vzbuzuje hra na doktora. Sexualita je ovšem tak silný pud, že nemůže být bez následků vytěsněna. V tomto období se často projevuje "oidipovská problematika", jako první se tímto zabýval a výraz razil Sigmund Freud. (Oidipovský je odvozeno od Oidipa, bájného řeckého krále, který se nevědomky oženil se svou matkou). Chlapci proto velice často prohlašují, že se ožení se svou matkou. Dívky se svůdně lichotí k otci a tvrdí, že by si ho později rády vzaly. Dítě má být tedy vždy vedeno k tomu, že rodiče jsou pár, který má svůj vlastní sexuální vztah, dítěte se netýkající. Dítě v tomto období prožívá i strach, který se dá pouze více či méně zdařile potlačit. Začíná se taktéž probouzet špatné svědomí. Strach také provází vstup do mateřské školy, hlavně tehdy, pokud dítě nebylo ještě nikdy v dětském kolektivu. Do života dítěte vstupuje další člověk, je to učitelka, děti často napodobují např. její řeč.

Rituály v tomto období by měly být prospěšné zejména:

- v postupném odpoutávání od blízkých kontaktních osob,
- v nacházení nových kontaktních osob a v lepším zvládnutí strachu,
- v přizpůsobování se skupině vrstevníků a ve zvládnutí oidipovské problematiky,
- v rozvoji pozitivního vnímání své sexuální identity,
- v rozvoji vnímání reality, velmi důležité a nezbytné pro školu.

Všechny děti milují vyprávění příběhů. Živé vyprávění nikdy nemůže nahradit vyprávění na kazetách. Vypravěč přesně dokáže vycítit, kdy se dítě raduje, na kterých místech se zvláště bojí nebo který úsek případně vůbec nechce slyšet.

Existuje několik pravidel, na která musíme při vyprávění příběhů dbát:

- dobrá atmosféra,
- u malých dětí vyprávět jen jednoduché příběhy s jasným dějem a pozitivním koncem,
- nechat vedení příběhu na dítěti, vypustit příběhy, kterých se dítě bojí,
- nikdy pohádku dítěti nevysvětlovat (smysl to má jen u mladistvých), pohádky mluví sami za sebe, nevyprávět pohádku dítěti ve stresu.

K rituálnímu vyprávění patří, že se tento čas utváří spolu s dětmi. Některé děti chtějí slyšet příběh stále dokola, kdy pokud je tomu tak, tak se právě problém dítěte týká vyprávěného příběhu a taktéž naznačuje možnosti řešení.

Strach

Pokud dítě žije ve strachu, mohou se na něm projevovat různé úzkostné stavy, např. bolení břicha. Tento problém se dá taktéž odstranit například právě pomocí vyprávění pohádek.

Temné časy

Tato problematika se může týkat dítěte, které je součástí rodiny a rodiče jsou např. ve finanční tísní, či se hádají. I toto je možné odstranit za pomoci příběhů, pohádek se šťastným koncem, kdy dobrý konec dodá dítěti novou sílu.

Sluneční rituál

Dítě si například třikrát denně stoupne k oknu a zpívá píseň o Slunci, které je zavřeno v domě deště. Tento rituál připomíná rituály přivolání deště v oblastech sucha. I

když nedokážou přičarovat déšť, dodávají lidem s problémy, stresovaným lidem, sílu a odvahu překonat toto nepříjemné období.

Uspávací rituály

V mnoha rodinách zdomácněl nějaký „příběh na dobrou noc“.

Strach z mateřské školy

Má-li dítě nadměrně velké problémy se vstupem do mateřské školy, je to vždycky také problém matky, otce nebo celé rodiny. Ne vždy se dá snadno vyřešit.

Loučení s matkou

Děti jsou velice nápadité a umějí nalézat východiska. Proto jsou schopny si vytvořit vlastní rituál sloužící k loučení se s matkou. My dospělí musíme být pozorní k projevům svých dětí a musíme je brát vážně.

Násilí v mateřské škole

Ani učitelky v mateřské škole nejsou ušetřeny před násilím. Tento jev sám od sebe patří k životu každého z nás, jde však o to udržet ho ve snesitelných a pokud možno bezpečných mezích, kdy násilí může být zvládnuto pomocí rituálů.

Nebezpečná cesta domů

I tento stav se dá u dítěte překonat pomocí rituálů, za pomoci dětské představivosti, např. že na dítě dává pozor Bůh.

Ve školním věku

Dítě v tomto věku realitu vnímá a chápe jiným způsobem. Realita se mění dle konkrétního dítěte a jeho rodinného prostředí, rodiče silně ovlivňují dítě v jeho myšlení. Právě v tomto období se z dítěte stává žák, což souvisí s velkým tlakem na dítě. Dítě musí podávat určité výkony a další je zase ve škole nudí. I zde je tak důležitý nějaký předmět, který má dítě v oblibě, zvíře, panenka apod.

Vstup do školy, žádné dítě nevstupuje do školy s prázdnou školní brašnou. Dítě již má zkušenosti s mateřskou školou a jsou-li pozitivní, bude vstup do školy snadnější.

Očekávání rodičů, bohužel však existuje mnoho rodičů, které mají jasné představy o budoucnosti svého dítěte. Většina rodičů zdůrazňuje, že je pro ně štěstí dítěte důležitější než dobré výkony ve škole, ale dobré výkony a štěstí jsou brzy jedno a totéž.

Sounáležitosti se třídou, sounáležitost se třídou je pro všechny děti velice důležitá. Je nutná integrace dítěte do třídy. Rodiče a vychovatelé by si měli proto dobře rozmyslet, jak by mohli dítěti integraci do třídy ulehčit.

Rituály v tomto období by měly být prospěšné zejména:

- v podpoře dalšího odpoutávání od rodičů (nezbytné během celého vývoje),
- v posílení autonomie,
- v umožnění radosti z určitého výkonu a v posílení pozitivního postoje k práci,
- v podpoření vytrvalosti,
- v usnadnění kontaktů s vrstevníky a v pomoci řešit konflikty férovým způsobem.

Rituály ve školní třídě

Jedná se o rituály, které společně provádí více lidí a mají velký efekt. Tento fakt byl poznán již v minulosti, kdy tyto rituály byly využity až už v politických organizacích, nebo v náboženstvo-sektářských kruzích.

V pubertě

Tento úsek se také nazývá nástup mladistvého věku nebo puberty a je velice individuální. Dítě prochází velkými tělesnými změnami a přicházejí i duševní změny. Mladý člověk hledá novou identitu, už není dítě a ještě není dospělý. Nemůže se spolehnout pouze na rodičovský vzor, sám se musí stát dospělým člověkem a hledat povolání odpovídající svým schopnostem a vizím. K tomu ještě přistupuje, že se chlapec musí vyrovnat se svou rolí muže a dívka se svou rolí ženy. Rituály v tomto věkovém období se nedají vždy na první pohled rozpoznat, fáze přechodu od dítěte k dospělému je fází velice problematickou. Primitivnější kultury zvládají tyto krize pomocí rituálů. Tyto obřady byly přesně analyzovány francouzským etnologem Van Genepem, který na několika stovkách přechodových ritů prokázal stejnou strukturu, stanovil tři základní fáze: odpoutání, přechodu, opětného začlenění.

- 1) Fáze odpoutání v obřadech pojících se k pubertě jsou někdy docela krátké, jsou znázorněny jen symbolicky a někdy naopak trvají velice dlouho, týdny, měsíce nebo dokonce roky. Při tomto chlapci nesmějí vstoupit do rodičovského domu a musejí žít společně na nějakém odděleném místě, například v buši. Tam jsou chlapci vyučováni a uváděni do kmenových mýtů nebo do světa mužů. Dívky nejsou většinou odděleny od matek místně, dostávají však jiné úkoly, kdy musejí například pečovat o malé sourozence nebo vykonávají jiné práce v domě i mimo něj.
- 2) Fáze přechodu je také různě dlouhá, často se znázorňuje určitými symboly smrti.

V Africe se můžeme dodnes ještě setkat s chlapci, kteří během si během této fáze natírají si obličej červenou hlínou, nebo si natahují přes hlavu jakýsi druh pytle či nosí masku. Symbolicky tak vyjadřují své nebytí. Dívky se pro změnu pomalovávají zčásti bílou barvou, barvou smrti. Dívky a chlapci nosí v tomto rituálním období také zvláštní oděv, někdy také musí jíst předem danou stravu a smějí se zdržovat jen na určitých místech. Musí se sami postarat o své denní potřeby. Musí dokázat, že jsou schopni vést život dospělého. Je to nebezpečné období zkoušky, které ne každý přežije.

- 3) Fáze opětovného začlenění, při této fázi je člověk opět začleňován a přijímán do společenství, už jako zcela plnohodnotný člen. Pořádají se slavnosti, mladí lidé dostávají atributy dospělosti, např. zvláštní úbor, šperky, tetování nebo jiné jméno. Nyní se konečně mohou oženit, vdávat a zakládat rodiny. Tímto je zajištěno přežití kmene a společnosti.

Puberta tím většinou však nekončí, plnoletým se člověk většinou stává ve dvaceti letech. Rituály v období přechodu od dítěte k dospělému byly vždycky a všude považovány za zcela nezbytné. Smysl rituálů v pubertě spočívá v nalezení vlastní identity, v poznání (všeobecně), v odpoutání od rodiny, v tom, že se jedinec stává dospělým a svéprávným člověkem, v nalezení pocitu sounáležitosti k určitému novému společenství, ve zvládání strachu, každý uvedený krok strach nahání.

Příklady různých rituálů

Rituály se zrcadlem - znamením přechodu do puberty je hojné používání zrcadla jak dívkami, tak i chlapci. Uspávací rituál - mladiství se tímto obdobím uchylují v době usínání ke starým vzorům z dětství. Rituální nadávání - mladiství si nejdříve matku zoškliví a tak dlouho dráždí, až se skutečně ukáže z té horší stránky. Opětovné sblížení většinou následuje velice brzy. První menstruace - nejsou známy žádné menstruační rituály. Dívka se s ní musí více či méně vyrovnat sama. Videohra - mladiství se při

hraní cítí silní, neohrožení, kdy může vést až k pozdější závislosti. Oblečení - oblečení mladistvých působí uniformně a velmi nápadně. Zvláštní oblečení patří také k ritům přechodu. Dává se tím najevo příslušnost k určité skupině. To je také vidět na subkulturních seskupeních, jako jsou punkové, skinheads, poppers atd. Zkouška odvahy - většina zkoušek odvahy je neškodné povahy, nejsou ritualizovány, kromě mládežnických organizací (skautské hnutí, církevní skupiny, sportovní kluby atd.

Rituály, které vývoj brzdí

Již uvedené rituály snadno budí dojem, že sami o sobě podporují vývoj v pozitivním smyslu, každý rituál však může vývoj i brzdit. V tom případě krize přetrvává, rituál nabývá nutkavý charakter a slouží pak jen k zabránění strachu před něčím novým. Nemluvil bych už tedy o rituálu, ale o nutkavém rituálním chování, které sice slouží k potlačení strachu, nedovoluje však další vývoj. Existuje však jiná forma rituálů, které nepůsobí na vývoj dítěte pozitivně. Jedná se o vnucené rituály, které pro dítě nic neznamenají. Moc rituálů nad jednotlivci i skupinami byla již v minulosti dávno rozpoznána a nestoudně využívána. Z historie víme, kolik válek mohlo být zosnováno tím, že se pomocí rituálů svedly masy.

Rituály při řešení individuálních problémů

Závažné a méně závažné problémové situace patří ke každému životu. Nejsou jich ušetřeny ani děti. Rituály pomáhají podobné krize překonávat. Vznikají většinou spontánně, někdy musí být vymyšleny a někdy je možné sáhnout nazpět k tradičním ritům. Krizové rituály by tedy měly dodat sílu k překonání určité krize, pomoci překonat strach. Dále si tento strach připustit a zpracovat, umožnit novou orientaci, nastavení na novou situaci.

Příklady rituálů

Sourozenecká rivalita, tělesná terapie, kamarádi na hraní, strach z války, zvířecí pohřby, nemoc v rodině, smrt spolužačky atd.

Rituály v průběhu dne

O všedním dnu se většinou mluví v souvislosti s všednodenní jednotvárností, břemenu všedního dne, o každodenní dřině, každodenní záležitosti - jako by se jeden den v lidském životě dal jen těžko vydržet. Od lidí, kteří byli vytrženi z všedního dne v důsledku nezaměstnanosti či jiné životní situace je známo, že tím ztratili důležitou oporu, která jim poskytovala bezpečí a identitu. Musejí najít novou strukturu dne. Také dětem a mladistvým dodává strukturovaný průběh dne oporu a bezpečí. Jak v organizovaných rodinách, tak v neuspořádaných rodinných společenstvích, nemohou být smysluplně zavedeny rituály. Jejich úkolem by mělo být uspořádání průběhu dne, upevňování rodinných vztahů, poskytování bezpečí, vytvoření prostoru pro volný čas a vlastní kreativitu, překonávání strachu.

Příklady rituálů

Ranní rituál, v tomto ranním rituálu děti prožívají, že jsou brány vážně. Před začátkem vyučování, menší děti právě v době, než odejdou do školy, potřebují zvýšenou pozornost matky, někdy se o tuto i bojí. Děti opakovaně projevují potřeby, proto se musíme naučit, abychom jejich signály registrovali a dešifrovali. Důležitým je volný čas, tento by děti a mladiství měli mít každý den ve stejnou dobu. Čas jídla, aspoň jedno z jídel by mělo být naplánováno tak, aby byli přítomni všichni členové rodiny, u stolu by měl být čas na rozhovory. Večerní rituály hodně přispívají k dobré pohodě všech členů rodiny, příkladem je třeba kreslení. Domnívám se, že se vyplatí mluvit s dětmi o tom, jak má být uspořádán konec dne.

Rituály pro živý průběh roku

K těmto rituálům počítám rituály, které se každoročně opakují. Jejich funkce je stejná jako u rituálů všedního dne:

- je to orientace v čase, poskytování bezpečí, posilování pocitu vlastní hodnoty (individuálně, celá rodina) a posilování pocitu sounáležitosti k většímu celku.

Příklady rituálů

Narozeniny, pro každé dítě je mimořádně důležité, aby se oslavovaly jeho narozeniny. Dítě má vnímat, že máme radost z jeho existence. Proto bychom se při uspořádání tohoto dne měli zvlášť snažit, musíme respektovat pocity dítěte. Dětem, zvláště těm menším, dělá dobře, když jejich narozeniny probíhají rituálně, každý rok podobně (dobrá snídaně, oběd, narozeninový dort). V tento den musíme brát ohled na zvláštní přání dítěte a na slavnost má vždy dohlížet dospělý.

Církevní svátky

Advent, advent je období zvláště vhodné pro rituály, které se mohou opakovat každý rok. Můžeme společně s dětmi připravit výzdobu, možnost samotné výroby výzdoby ze strany dětí atd. Každá rodina si musí najít vlastní rituály, které souvisejí s adventem a Vánocemi.

Vánoce, tento svátek se zcela jistě slaví skoro ve všech křesťanských rodinách. Děti samozřejmě mají rády, probíhá-li vždy stejným způsobem. Děti se těší a dává jim to důležitý pocit bezpečí a pohody. Jsem toho názoru, že by průběh Vánoc měl být nějakým způsobem naplánován a všichni členové rodiny by se tohoto měli účastnit. Jen tak se mohou stát Vánoce naplněným rituálem. Společné plánování je obzvlášť důležité,

není-li rodina zcela úplná, úmrtí v rodině, rozvod atd.

Postní doba, postní doba již v současné době není brána moc vážně. Odřikání působí negativně, jde o pocit, že už jsme se celý rok natrápili a mnohého se museli vzdát. Postní doba se hodí k tomu, abychom se spolu s dětmi cvičili v dobrovolném odřikání. Děti by měly být přizvány k rozhodování, protože vynucené odřikání škodí. Každá rodina postní dobu vesměs prožívá odlišně, např. odřikání televize, moučníků a mnoho dalších.

Smysl odřikání by měl spočívat:

- v získávání schopnosti snášet frustrace,
- v nabytí zkušenosti, že jsme schopni něčeho se vzdát,
- v posílení sebedůvěry.

Každá rodina by se měla sama rozhodnout, co by si ráda odřekla. Všechno, co podnikneme, bychom měli projednat s dětmi a vzít vážně jejich přání.

Velikonoční týden, velikonoční týden slouží k tomu, abychom přemítali Kristovo utrpení. To činí však velmi málo lidí, neboť utrpení je v naší společnosti potlačováno. Když trpí nějaké dítě, jsme okamžitě schopni udělat vše pro to, aby trpět přestalo. Vyobrazení trpících vždy obměkčí lidská srdce. Děti však dobře vědí, že utrpení k životu patří. Pokud dítěti vyprávíme nějaký příběh o utrpení, musíme být velmi opatrní, někdy je lepší se do toho vůbec nepouštět. Pro děti existuje mnoho předvelikonočních rituálů. Uchovávání podobných zvyků utváří společenství, což je v naší době ohroženo lidskou samotou, izolací.

Velikonoce, jedná se o slavnost vzkříšení. Slavnost velikonoční noci je obvyklá především v katolické církvi, kdy se tohoto rituálu mohou účastnit již tříleté děti.

Nejznámější jsou barvení vajíček, velikonoční výzdoba, osení, pletení pomlázky, koledy atd. Dle mého názoru se jedná o jedny z nejkrásnějších rituálů, neboť mají velký význam především pro děti.

Letnice, jedná se o církevní svátek. Děti se na tento svátek těší a doufají, že bude krásné počasí. Proto mohou být letnice dobrým rituálem. Letnicový výlet se však může stát rituálem náboženským. Často je však pro děti prožívání rituálů dospělých obtížné. Znamenají-li však pro rodiče hodně, dítě to dokáže vycítit, a pokud samo chce, má se takových rituálů zúčastnit. Nikdy by se rituál dospělých dítěti neměl vnucovat.

Výroční trhy, svěcení kostela, městské či vesnické svátky, zde již většinou něco z rituálního průběhu již nepocítíme. Jedná se převážně o neuspořádané, hlučné podniky s prvkem chaosu. Pro dítě by však účast na takovéto každoročně se opakující slavnosti taktéž mohla mít rituální smysl, dítě se cítí být součástí většího společenství, než je rodina. To se pozitivně projeví na důvěře v život. Podobné rituály mají různé podoby. Určitě existují ještě jiné příležitosti v roce, které by se daly rituálně uspořádat, kdy já jsem vybral ty, které považuji za nejdůležitější.

9.2 Rituály v terapii dětí

Psychoterapie dětí a mladistvých má pro mě zcela určitě charakter rituálu.

Rituál v terapii dětí

- každý týden se koná ve stejný den a ve stejný čas,
- platí jasná pravidla, musejí se vždy dodržovat, dítě si smí svobodně zvolit hru, na závěr se společně uklízí atd. Pravidla stanovuje psychoterapeut společně s dítětem,
- terapie trvá stejně dlouho, to znamená, že čas je omezen a musí být přesně

rozdělen, aby hra nemusela být ukončena předčasně.

Že se u terapie jedná o rituál poznáme z toho, že mnoho dětí špatně snáší výpadek hodin. Potvrzují to rodiče a i učitelé. Vnější podmínky jsou rámcovým rituálem, jehož formu určuje terapeut a v němž je vyhrazeno místo pro individuální rituály dítěte.

Fáze dle třífázového modelu přechodových ritů Van Gennepa:

- „Fáze odpoutání - odpoutání dítěte od matky po dobu terapie, kdy toto dělá problémy jak matce, tak samotnému dítěti.
- Fáze přechodu - jedná se o vlastní terapeutickou hodinu, kdy je zde dětem a mladistvým nabídnuta možnost vyličit svým způsobem své problémy.
- Fáze znovuzачlenění - jedná se o závěrečnou fázi, která přichází koncem hodiny. Toto je velmi důležitý úsek terapeutické hodiny, kdy je často obtížné upozorovat, jak dlouhou dobu dítě potřebuje, aby se ze hry vrátilo zpátky do reálného života. Samozřejmě také v této situaci pomáhají rituály“. (KAUFMANN-H., G., *Děti potřebují rituály*, Praha: Portál, 1998, ISBN: 80-7178-203-3, str. 84)

Existují děti, které si velice rychle najdou svůj rituál. Tyto terapie zpravidla brzy vykazují dobré výsledky. Zdá se, že pomocí rituálu je rychle probuzen přístup k tvůrčím silám a že se tak rychle ukáže jejich ozdravný účinek. Jiné děti mají potíže s uspořádáním hodiny a potřebují pomoc terapeuta, aby se neztratily v chaotickém jednání.

Závěrem konstatuji, že jsem chtěl stručně popsat problematiku rituálů v souvislosti s dětmi, kdy rituály děti potřebují ke svému dalšímu rozvoji, ke své další cestě životem. Je velmi důležité, aby rodiče či vychovatelé děti více pozorovali, respektovali jejich rituály a možná je i lépe pochopili.

- 1) „Rituály se v problémových situacích dětí objevují naprosto spontánně. Rodiče by je neměli zakazovat, potlačovat nebo dokonce zesměšňovat.
- 2) Rituály, které brzdí vývoj nebo mají dokonce destruktivní účinek, bychom se měli nejdříve pokusit přesně pochopit. Nejedná se o nouzové signály? Je lepší nejdříve se poradit s nějakou třetí osobou a pak hledat řešení, jak by mohly být nahrazeny rituály jinými, prospěšnými.
- 3) Rituály si můžeme vymyslet sami, případně společně s dítětem nebo v rodině.
- 4) Rituály, které ztratily smysl, mají být naplněny novým obsahem nebo zcela opuštěny.
- 5) Dítěti by se neměl nikdy žádný rituál vnucovat. Ničí se tím důvěra a vytvářejí zbytečné obranné mechanismy.“ (KAUFMANN-H., G., *Děti potřebují rituály*, Praha: Portál, 1998, ISBN: 80-7178-203-3, str. 93)

9.3 Rituály a výtvarná výchova

V popisu pojmu arteterapie a artefiletika mimo jiné vycházím z internetových zdrojů www.viafit.cz a www.artefiletika.cz. Dále se zabývám pojmem výtvarná dílna, zde vycházím z knihy od autorky BABYRÁDOVÁ, H., *Výtvarná dílna*, Praha, Brno: Masarykova univerzita v Brně; Triton, 2005, ISBN: 80-7254-705-4; 80-210-3879-9, kde autorka přibližuje východiska práce v dílně, rozebírá fáze, nastiňuje možné přístupy k vedení dílny, uvádí příklady realizace výtvarných dílen u nás i v zahraničí.

Arteterapie

Jedná se o terapii uměním, psychoterapeutickou metodu, která využívá uměleckého projevu jako hlavního prostředku poznání a ovlivnění lidské psychiky i zkvalitnění mezilidských vztahů, kdy se při práci s klienty využívají výtvarné techniky jako je malba, kresba, práce s koláží či keramickou hlinou apod. Především se jedná o porozumění psychologické řeči umělecké tvorby (významu barev, forem a linií) a její

korespondence s duševním prožíváním. Cílem však není vytvořené umělecké dílo, nýbrž samotný aktivní proces tvorby, který je sám o sobě ozdravný. Tato terapie je v podstatě předchůdkyní jakékoli psychoterapie, neboť terapeutická funkce rituálního kmenového umění byla známa již od pradávna. V současné době se terapie uměním používá tam, kde klient není schopen vyjádřit a uvolnit své pocity slovy. Vlivem této metody se klient setká se sebou samým v jiné rovině prožívání v bezpečném prostoru arteterapeutického ateliéru, je mu ukázána cesta k pomoci, sebepoznání a následnému láskyplnějšímu sebepřijetí. Je také uplatňována při poradenství v osobních či vztahových problémech a v obtížných životních situacích, jako je např. nemoc, osamělost, dlouhodobé vyčerpání apod., provádí se individuálně nebo skupinově.

Arteterapie jako spojení umění a psychoterapie

„Umění je nejčistším výrazem pro demonstraci nevědomí každého z nás. Jedná se o svobodu projevu, kde citlivost a tvořivost jsou život.“ (C. G. Jung).

(<http://www.viafit.cz/sluzby/arteterapie/>)

Artefiletika

Tento pojem vyjadřuje reflektivní, tvořivé a zážitkové pojetí vzdělávání a výchovy, které vychází z vizuální kultury nebo jiných expresivních kulturních projevů (dramatických, hudebních, tanečních). Touto kulturou je rozuměno výtvarné umění, dále vizuální stránky médií a estetické stránky hmotné kultury a přírody. V České republice se artefiletika rozvíjí od začátku 90. let 20. století. Cílem je obohacování kulturního kapitálu žáků, rozvíjení sociálních kompetencí a prevence psycho-sociálních selhávání prostřednictvím uměleckých aktivit reflektovaných v žákovské skupině. Artefiletika chápe umělecké dílo velice široce, pod tento pojem řadí nejenom díla „velkého“ umění vystavená v galeriích, ale i tu nejmenší dětskou kresbičku nebo třeba jen velmi nenápadnou všední věc či prchavé gesto, pokud vstoupí do uměleckého zájmu člověka.

Rozdíl

Od arteterapie se artefiletika odlišuje zejména tím, že není v první řadě soustředěna na léčbu psychiky žáka, ale na jeho vzdělávání, výrazovost, rozvoj jeho umělecké tvořivosti, případně na pozitivní prevenci. Jedná se o prevenci vzniku nebo rozvoje psychických a sociálních problémů.

Dílna jako forma estetické edukace

Umění a výchova

„Umělecké dílo je vzato ze smyslového světa, aby promlouvalo k smyslům člověka“,

GEORG WILHELM FRIEDRICH HEGEL.

(BABYRÁDOVÁ, H., *Výtvarná dílna*, Praha, Brno: Masarykova univerzita v Brně; Triton, 2005, ISBN: 80-7254-705-4; 80-210-3879-9)

Úvodem bych chtěl uvést, že výchova jedince je velice důležitá pro rozvoj jeho umělecké stránky. Výtvarná dílna zaujímá v tomto směru velice důležité místo. Je spojována s principem učení se řemesla a s principem vzniku díla samotného, za účasti kolektivních sil spojených skrze program určité výtvarné školy nebo výtvarného směru. V USA existuje přímo program označován jako “DBAE - Discipline Based Art Oriented Education“, podle něhož je výtvarná výchova projektována. V ČR existuje tzv. Novodobá umělecká dílna, ve které několik autorů sdílí spolu čas i místo a je poněkud jiná než tradiční umělecko-řemeslná dílna. Není zde dán důraz na pravidla, nýbrž na samotný prožitek, experiment. Pobyt v této dílně není pro jedince učním ve smyslu nabývání znalostí a dovedností, jde také o zkušenost porozumění a příležitost k získání zkušeností s různými výtvarnými díly. Dílně jsou přisuzovány funkce odborné, psychologické, sociální. Tvůrci jsou při vytváření svých děl vedle sebe, navzájem se tolerují a obohacují, učí se poznávat, spojuje je společný zájem. Princip dílny lze aplikovat u výtvarných disciplín a uměleckých oborech. Výtvarná dílna rozvíjí animační

a akční formy vzdělávání. Jedinec je vlastní tvorbou zasvěcován do estetických kategorií, je podpořena jeho schopnost vnímat, tvořit a tudíž je pomalu a zasvěcován do tajů umění samotného. S dílnou úzce souvisí pojmy estetika - krásno - vnímání a utváření světa. Existuje záměrná estetická edukace, kdy si sami vyhledáváme určitou zkušenost a sami se tedy esteticky vzděláváme a zprostředkovaná edukace, která je šířena formou vzdělávání (přednášky, dílna, ateliér apod.). Iniciátor dílny musí mít širší profesní znalosti a dovednosti, než účastníci samotní. Mezi hlavní cíle dílny patří vypěstování výtvarné reflexe, vlastní autentičnosti, sebekázně, sebekritiky, kombinace technik při tvorbě díla, vnímat dílo jako výpověď o světě samotném a rozšíření znalostí o umění.

S pobytem a prací v dílně jsou spojeny i různé dílčí rituály. Toto bych uvedl na příkladu obřadu zasvěcování učně do uměleckého řemesla mistra. Zasvěcování bylo provázeno rituály, jejichž chod určovala tradice dílenského cechu. Učni byli podřízeni výhradně mistrovi, podřizovali se stylu jeho umělecké práce. Stával-li se z učně mistr, veškeré obřady se podobaly náboženskému kultu a byly posvěcovány církví. Učeň, který však prošel přijímacími rituály, měl již stejná privilegia jako vyvolení. Obřady podobného typu přetrvávají i dodnes, např. klauzurní zkoušky na vysokých školách, obhajoby diplomových prací apod.

Závěrem konstatuji, že všechny tři pojmy spolu velice úzce souvisí a k výchově dítěte neomylně patří. Domnívám se, že každé dítě v dnešní době by mělo mít co nejvíce volno-časových aktivit, které by ho v první řadě bavily a taktéž utvářely jeho osobnost. Mezi tyto volno-časové aktivity bych na jednom z prvních míst zařadil právě návštěvu dílny jakéhokoliv zaměření.

10. Závěr

Ve své práci na téma rituály, obřady a znamení jsem v teoretické části práce charakterizoval uvedené pojmy, následně jsem uvedl několik případů iniciací u různých národů, etnik, kdy základem všeho je hlavně rodina. Z práce vyplynulo, že všechny rituály, které lidé vědomě či nevědomě provádějí, mají svůj původ v minulosti a zejména rodiči, či osobami k tomuto určenými, jsou předávány potomkům z generace na generaci. Mezi hlavní pojem patří samotná iniciace, která je patrná u dětí již od narození, kdy si dítě zvyká na určitý systém v jeho životě, který se většinou každodenně opakuje, jedná se o mechanismus, ve kterém je skryta rodinná identita a tento mechanismus je prostředkem předávání rituálů. Každý jedinec si potenciál, uvedený v rituálech, nese v sobě dále životem, kdy později ať vědomky, či nevědomky ho využívá k přenosu na své děti, další generace. Mnohdy rituály vykonáváme nevědomky, kdy přispívají k harmonizaci každodenních činností a pomáhají nám, nedocenitelný význam mají též při samotné socializaci. Na závěr uvádím, že bez všech uvedených pojmů, rituálů, ritů, iniciací a dalších, by v dnešní době nemohla existovat žádná společnost, neboť každá společnost se nějakým způsobem stále vyvíjí směrem kupředu, a to za pomoci věcí minulých, kdy ať chtěně, či nechtěně, jak jsem však již uvedl, stále čerpá ze zdrojů zanechanými předky, a proto je důležité nezapomenout.

Použitá literatura

BABYRÁDOVÁ, H., *Výtvarná dílna*, Praha, Brno: Masarykova univerzita v Brně; Triton, 2005, ISBN: 80-7254-705-4; 80-210-3879-9

ELIADE, M., *Iniciace, rituály, tajné společnosti: Mystická zrození*, Brno: Computer Press, 2004, ISBN: 80-7226-901-1

GENNEP, A., *Přechodové rituály: Systematické studium rituálů*, Praha: Lidové noviny, 1997, ISBN: 80-7106-178-6

KAUFMANN-H., G., *Děti potřebují rituály*, Praha: Portál, 1998, ISBN: 80-7178-203-3

Ostatní použité zdroje

časopis *ENIGMA*, 08/2009

časopis *ENIGMA*, 01/2008

časopis *EPOCH*A, 07/2007

časopis *EPOCH*A, 07/2010

časopis *EPOCH*A, 02/2010

časopis *EPOCH*A, 21/2009

časopis *EPOCH*A, 20/2009

časopis *EPOCH*A, 08/2009

časopis *EPOCH*A, 07/2005

časopis *21. STOLETÍ JUNIOR*, 9/2006

časopis *21. STOLETÍ JUNIOR*, 8/2010

časopis *21. STOLETÍ*, 04/2008

Inspirační literatura

COPANS, J., *Základy antropologie a etnologie*, Praha: Portál, 2001, ISBN: 80-7178-385-4

ELIADE, M., *Mýty, sny a mystéria*, Praha: Oikoymenh, 1998, ISBN: 80-86005-63-1

FROMM, E., *Mýtus, sen a rituál*, Praha: Aurora, 1999, ISBN: 80-85974-70-3

HAVELKA, O., *Nahá Afrika*, Praha: Mladá fronta, 2006, ISBN: 80-204-1537-8

JAHODA, P., *Nazí a divocí: nejdivočejší místa světa: expedice z let 1997-2001*, Praha: Mladá fronta, 2001, ISBN: 80-204-0921-1

MYSLIVEČEK, M., *Panoptikum symbolů, značek a znamení*, Praha: Chvojko nakladatelství, 2001, ISBN: 80-86183-25-4

SCRUTON, R., *Estetické porozumění*, Brno: Barrister & Principal, 2005, ISBN: 80-85947-92-7

SLAVÍK, J., *Od výrazu k dialogu ve výchově*, Praha: Karolinum, 1997, ISBN: 80-7184-437-3

TURNER, V. W., *Průběh rituálu*, Brno: Computer Press, 2004, ISBN: 80-7226-900-3

Internetové zdroje

<http://wikipedia.cz>

<http://wikipedia.org>

http://cs.wikipedia.org/wiki/R%C3%A1mcov%C3%BD_vzd%C4%9Bl%C3%A1vac%C3%AD_program

http://cs.wikipedia.org/wiki/R%C3%A1mcov%C3%BD_vzd%C4%9Bl%C3%A1vac%C3%AD_program

http://clanky.rvp.cz/wp-content/upload/prilohy/9639/rvp_g.pdf

<http://www.artefiletika.cz/index.php>

<http://www.artefiletika.cz/modules/articles/article.php?id=9>

<http://www.viafit.cz/sluzby/arteterapie/>

Obrazové přílohy v textu

Obr. č. 1, Indická žena, Christopher Pillitz, 2007

<http://www.corbisimages.com/Search#p=6&q=ritual&s=200>

Obr. č. 2, Indie, muž při rituálním tanci, Frédéric Soltan, 2001

<http://www.corbisimages.com/Search#p=8&q=ritual&s=200>

Obr. č. 3, Papua Nová Guinea, válečník, Marc Dozier

<http://www.corbisimages.com/Search#p=18&q=ritual&s=200>

Obr. č. 4, Etiopie, válečník, Nigel Pavitt

<http://www.corbisimages.com/Search#p=3&q=ritual&s=200>

Obr. č. 5, Nigerie, válečník, Frans Lemmens

<http://www.corbisimages.com/Search#p=18&q=ritual&s=200>

Obr. č. 6, Etiopie, žena s bojovníky, Gianni Giansanti

<http://www.corbisimages.com/Search#p=15&q=ritual&s=200>

Obr. č. 7, Mongolsko, žena s kruhy, Antoine Gyori, 2009

<http://www.corbisimages.com/Search#p=15&q=ritual&s=200>

Obr. č. 8, muž s krokodýlí kůží, Alison Wright

<http://www.corbisimages.com/Search#p=13&q=ritual&s=200>

Obr. č. 9, mladík po iniciaci v chýši starších, Bojan Breclj, cca 1970-1996

<http://www.corbisimages.com/Search#p=49&q=ritual&s=200>

Obr. č. 10, příprava můstku, Tim Clayton, 2007

<http://www.corbisimages.com/Search#p=6&q=ritual&s=200>

Obr. č. 11, samotný skok mladíka z můstku, Tim Clayton, 2007

<http://www.corbisimages.com/Search#p=6&q=ritual&s=200>

Obr. č. 12, běh chlapce po hřbetech krav, Randy Olson, 2001

<http://www.corbisimages.com/Search#p=5&q=ritual&s=200>

Obr. č. 13, Izrael, cesta trpícího, ukřižování, Antoine Gyori, 1997

<http://www.corbisimages.com/Search#p=50&q=ritual&s=200>

Obr. č. 14, Malajsie, trpící, Dave G. Houser, 1990

<http://www.corbisimages.com/Search#p=36&q=ritual&s=200>

Obr. č. 15, Malajsie, trpící, Massimo Borchì, 1996

<http://www.corbisimages.com/Search#p=8&q=ritual&s=200>

Obr. č. 16, Írán, trpící, Bezhad Bernous, 1995

<http://www.corbisimages.com/Search#p=46&q=ritual&s=200>

Obr. č. 17, Afrika, voodoo tanec, Caroline Penn, 1993

<http://www.corbisimages.com/Search#p=49&q=ritual&s=200>